

იგი სიყვარულისთვის იყო გაჩენილი ანუ გრიშა და მთავარი

სერგო, საერთოდ, მორიდებული ყმაწვილი იყო, ახლა კი, ზღვისპირა ქალაქში რომ ჩავიდა, ამ გარუჯულ, მზით გამამდარ ხალხში თავისი სითეთრისა რცხვენოდა და სანამ შემოღობილ, ეგრეთ წოდებულ „სამედიცინო“ პლაჟზე გასვლას გაბედავდა, საცურაო მოწყობილობა ჩანთაში ჩაალაგა და ქალაქგარეთ წავიდა. თავისი ჭკუით მიყრუებული ადგილი შეარჩია და ერთბაშად ძალიან ცივი ეჩვენა ზღვა. აკანკალებული მთავრად წყალს, სხეული დაეზურბგლა, სუნთქვაშეკრული ფეხისწვერებზე დგებოდა. მკერდამდე რომ შევიდა, რაც არის არისო და თავით გადაეშვა. ხელ-ფეხი გაიქნია თუ არა, მაშინვე გათბა და ზურგზე გადატრიალდა. სახე სასიამოვნოდ აეწვა, სველ წამწამებში მზემ იფეთქა. კარგი იყო ზღვა, გახალისდა სერგო, ატეხა ხელების ქნევა, თამაში, წყალი ააშხეფა, მერე ღრმად შეისუნთქა ჰაერი და პირქვე განერთხა ზღვაზე. ბეჭებზე წყალი გადასდიოდა, თან მზე აცხუნებდა. გადიდდა სერგო, გაფართოვდა. სამ წელიწადს არ ყოფილა ზღვაზე და ახლა, ნეტარებით აღვსილი, უზომოდ მაღლიერი, თბილ წყალზე პირქვე იწვა და სიამოვნებისაგან თავისთვის გმინავდა. მერე ჩაყვინთა კიდევ და თავით რომ ამოხტა, მაშინვე შემოესმა გაუგებარი: „იო მოდო, დელფინა!“

სერგო მოულოდნელობისაგან ისე დაიძაბა, კინაღამ ფეხი გაუშეშდა, მაგრამ წვივზე საჩქაროდ იჩქმიტა და კისერი ნაპირისაკენ წაიწვრილა. იქ კი ვიღაცა კაცი ხელს იქნევდა: „იო მოდო, დელფინა, იო მოდო ლა კაზა!“ სერგომ მიიხედა და ყვითელქუდა მოცურავე დაინახა.

— გამოდი, გეყოფა ამდენი ცურვა, დელფინა, იცი, აქ რა არის?! — გამომწვევად დაუძახა კაცმა.

— რა! — ზღვიდან ცივად შეჰკვივლა ქალმა, ალბათ, დაღლილი თუ იყო.

— გამოდი და... ო, სერპანტინო, ეს ვიღაა?

„ო, სერპანტინო, ეს ვიღაა“ აშკარად სერგოზე იყო ნათქვამი. ისედაც მორიდებული ყმაწვილი დაიბნა. აღარ იცოდა, რა ექნა და დროებით თავი ჩარგო წყალში. მაინც შემოესმა:

— ბოდიში, თქვენ აქ რა გინდათ?

სერგომ ჩაახველა, ღონე მოიკრიბა და გასძახა:

— მე ვცურაობ!

— ძალიან კარგი! — დაუყვირა კაცმა.

სერგო ვერ მიხვდა, გულწრფელად თქვა ეს კაცმა თუ დასცინა, მაგრამ ამ ეჭვმა რაღაც გამბედაობა მაინც შემატა და მცირედი სიამაყით ბრასის სტილით გამოსცურა ნაპირისაკენ, დინჯად ამოვიდა წყლიდან, უცნობს თვალი აარიდა და შხეფები ჩამოიფერთხა.

— ბოდიში, თქვენ ქართველი ხართ, არა? — ჰკითხა კაცმა და ზურგზე გადაირტყა ხელი

— ბუზი მოიგერია.

— დიახ.

— მეც ქართველი ვარ, გრიშა მქვია. თქვენ?

— მე — სერგო.

— კი მაგრამ, როგორ გაჩნდით აქ?

— ეს მე? — დაიბნა სერგო.

— აბა, მე?! — გაუკვირდა კაცსაც.

სერგომ იქითკენ მიიხედა, საიდანაც მოვიდა და ერთხანს თითქოს განმარტოებისათვის მოემზადა, მაგრამ გადაიფიქრა და ნაწყენმა თქვა:

— წავალ მაშინ.

— აჰ, როგორ გეკადრებათ! დაბრძანდით, დაბრძანდით, წამოწექით, ერთად გავშავდეთ, ზღვა ყველასია.

— არა, მე წავალ.

— რას ბრძანებთ, სად უნდა წახვიდეთ. დელფინა, სტუმარი გვეწვია, მოდი აქ!

— მე სტუმარი არა ვარ და საერთოდ... — აქ კი მართლა განაწყენდა სერგო და პირსახოცს დასწვდა.

— იო მოდო! — წამოიძახა კაცმა და ხელი გაუწოდა, — ყველანი ამ ქვეყნის სტუმრები არა ვართ? — გრიშა.

— სერგო.

— ძალიან კარგი! ოო...

ზღვიდან ლამაზი, ტანადი ქალი ამოდიოდა, მუხლამდე წყალში დაღლილი მოაბიჯებდა, მაინც გამართული იყო, თვალები დაეხუჭა და თავი უკან გადაეწია.

— ოო, ამოხვედი? გაიცანი, დელფინა, ეს ჩემი მეგობარია.

— ასია, — თქვა ქალმა, წამით გახელილი თვალები დახუჭა და მჭიდროდ შემოტმასნილი რეზინის ქუდი წვალეებით მოიძრო, თავი მკვეთრად გაიქნია და თმა მხრებზე ლამაზად ჩამოეშალა. მერე ისევ თვალდახუჭულმა იკითხა, მზისაკენ მიემვირა სახე:

— რას იძახდი, რა გაქვს ჩანთაში?

— ოო, მომენტო, ახლავე გაჩვენებ, — თქვა გრიშამ და სილის ბორცვი გადაქექა, იქიდან ჩანთა და ტანსაცმელი ამოიღო და გაკვირვებულ სერგოს გაუღიმა:

— ერთხელ, ორმოცდაცხრამეტში, ტანსაცმელი მომპარეს ამდაგვარ მიყრუებულ პლაჟზე და მას შემდეგ ასეთ ადგილებში შარვალ-ხალათს ვმალავ ხოლმე. ეგება არც მოუპარავთ,

— შეეჭვდა გრიშა, — შეიძლება ვიღაცა, თავისი ჭკუით, მეხუმრა, მაგრამ ფაქტია, ტანსაცმელი აღარ დამხვდა. შარვალ-ხალათს კიდევ არა უშავს, — ერთი წავა და სხვა მოვა, — მაგრამ ქალაქში შიშვლად დაბრუნება მაინც უხერხულია. ცუდ დღეში ჩავვარდი ნამდვილად. შებინდებამდე ვიცადე, მერე კი გზაზე გამოველ, მაგრამ არც ერთმა შოფერმა არ გამიჩერა მანქანა — შეიძლება გიჟი ვეგონე, უფრო სწორად კი, აშკარად მეტყობოდა, ფული რომ არა მქონდა, შოფერებისათვის ეს ნაღდი იყო — ტრუსებისამარა ვიყავი. თანაც, ჩვეულებრივი მაინც ყოფილიყო, საცურაო ტრუსები იყო.

— და ფეხით დაბრუნდით?

— იო მოდო — ფეხშიშველი.

— ბოდიში, „იო მოდო“ რას ნიშნავს? — გათამამდა სერგო.

— ოო, „იო მოდო“ — იტალიური სიტყვებია. მე ძალიან მიყვარს იტალია — ღვთაებრივი ლაჟვარდის ქვეყანა. არ ვყოფილვარ კი. თქვენ?

— არც მე არ ვყოფილვარ.

— არა, თუ გიყვართ-მეთქი.

— რა ვიცი.

— არ იცით?

— არ იტყვი, ბოლოს და ბოლოს, რა გაქვს ჩანთაში? — ჰკითხა ასიამ, თავი გვერდზე გადაეწია და ცალ ფეხზე ხტუნავდა. გრიშა მოხიბლული შეაცქერდა და ასია შეჩერდა, თვალი აარიდა და შორს გაიხედა. სწორად ასხმული, ღონიერი ფეხები ჰქონდა, შეუმშრალი სხეული მზეზე უბზინავდა.

— ოო, ჩანთაში, — გამოერკვა გრიშა, — ვიტამინებია, ვიტამინატე! — გამოაცხადა და რიგრიგობით გადმოალაგა: — გულაბი მსხალი — არა შხამი... ყურძენი ტკბილი, არის შესანიშნავი კარგი ხილი... შავი ქლიავი — კოხტა მშვენიერი საცუცნავი, იო მოდო! და, და, მეგობრებო, — კონიაკი, მეგობრები შევიყარენით რაკი, იო მოდო, იო მოდო ლა კაზა! ერთი პატარა ჭიქა აღმოაჩნდათ, რიგრიგობით სვამდნენ. მეორე ჭიქის შემდეგ გრიშას უფრო აუციმციმდა თვალეები და სერგოს მორიგი სადღეგრძელო შესთავაზა:

— ახლა, მეგობრებო, თავი რომ დავაღწიოთ შაბლონურ, მობეზრებულ სადღეგრძელოებს, მოდით, ისეთი სიტყვები წარმოვთქვათ, რაც ენაზე მოგვადგება, ოღონდ, — თითი მალლა ასწია, — იტალიური აღნაგობის სიტყვები უნდა წარმოვთქვათ. მაშ ასე, მე მგონი, ყველაფერი გასაგებია, მაშ ასე, ვიწყებ, — და ჭიქა მალლა შემართა და დაიწყო, — ჩეზარე პატაპუტინა კილამონტე დელაკაპანა... იო მოდო ლა კაზა, ლა კაზა კირამიმონტე... მამონტო სკარამოჯინა, ვივა, ვივა ი ვივა!

და შესვა:

— ახლა შენ, სერგო.

— მე?

— აბა, მე? შენ, შენ, მე ხომ უკვე ვთქვი. რაიმე ნაცნობი, თუნდაც გაცვეთილი, ოღონდ მოიტალიურო. თამამად, თამამად, სერგო!

— ფლორენცია... ვენეცია, ნეაპოლი, — თავჩაქინდრულმა წარმოთქვა სერგომ და გაწითლდა, — რომიც...

— ბრავო! — ტაში შემოჰკრა გრიშამ, — შეგიძლია დალიო, ალალია შენზე. ახლა კი, თუ იცი, ვისი რიგია, დელფინა?

ასიამ ზღვის მარილიანი ნიავეთ სახეზე მოფენილი, აცახცახებული თმა ამაყად გადაიყარა მხრებზე და გამოაჯავრა:

— მენო შენო იტალიანო არ ვიცინანო.

— ბრავო, ბრავო, სინიორა! — აღფრთოვანდა გრიშა და ხელზე აკოცა. მერე მაჯაზე დააკვირდა, დაფიქრდა, მკლავზე თვალი ააყოლა. ყელზე შეუჩერა მზერა, თვალეებში შეხედა. ქალი შეკრთა და დაიძაბა, განზე იყურებოდა, დაჭიმული, მოღერებული, ერთთავად მოლოდინში იყო.

— ქალი ხარ, რა ქალი, — მოესმა სერგოს და გაცეხებული მიაჩერდა გრიშას; თითქოს ვიღაცა სხვა შესცქეროდა ქალს — დაფიქრებული, თან აღტაცებული, მაინც ნაღვლიანი, და სიტყვებთან ერთად მიილტვოდა განზე მომზირალი, მოლოდინად ქცეული ასიასკენ.

— ქალი ხარ, რა ქალი, — გაიმეორა გრიშამ და სილაზე მძიმედ დაჯდა, — ზღვის პირას დგახარ, ზღვისკენ იცქირები. ჯერ ისევ სველი ხარ, ზღვასავით გრილი, ციცქნა წვეთებზე მზე დაგდგომია... ვინა ხარ, რა ხარ — ასეთი მშვიდი, ასე ამაყი და მაინც გლახასავით მომლოდინე, მაგრამ... გიხდება — ქალი ხარ, რა ხარ, რა მაგრად დგახარ ამ ცხელ სილაზე ორივე ფეხით, ღონიერი ფეხები გაქვს, გამძლე და სანდო, მხრები კი ნამდვილი სუსტი, ნაზი ქალისა — ვიწრო და თხელი... ახლა არ იცი, ამ უცხო კაცთან როგორ მოიქცე, თავი როგორ დაიჭირო, დევნილი ნადირის უნებური სიამაყით დაგბერვია თხელი ნესტოები,

ზღვისაკენ იცქირები... მე კი არაფრის არ მერიდება — იმასაც ვიტყვი ამ უცხო კაცთან, რომ როს განვშორდებით და ოდესმე ახლად გადახნულ, ძალუმად ოხშივარადენილ მიწაზე გავივლი, შენი ტუჩების გემო გამახსენდება... და მთელი შენი მომლოდინე სხეული. ანდა როგორ უნდა განვშორდეთ, სად უნდა წახვიდე, რომ დამემალო — მე დაგინახავ, როგორ ზიხარ ფანჯარასთან, სარკეში როგორ იცქირები... და, დაფიქრებული, წაწვეტებული თითებით ივარცხნი კუპრის ჩანჩქერივით მძიმედ ჩამოშლილ თმას... ანდა როგორ მიაბიჯებ გაზაფხულის წვიმაში. რა კარგად გხედავ — ეგ თმა სველი გაქვს, სახეზე წვეთები ჩამოგდის, გალუმპული კაბაც შემოგტმასნია და მადლიან ნაკვთებს გიჩენს. წვიმს, როგორ გაწვიმს... ანდა — მაშინ როგორ დადიხარ, ღონიერი ქარით წაქეზებული დიდი ხეები რომ აცახცახდებიან და ერთმანეთზე საჩხუბრად იწევენ — ვერაფერს ხედავ, თავი ამაყად მოგიღერებია, ყელ-ნიკაპით მიაპობ ჰაერს და, თვალმოჭუტული, მხოლოდ ქარს უსმენ, ის კი... ჩაგწივის: ქალი ხარ, ქალი... ვერ დაგივიწყებ, ყველგან გიპოვი, თვით ვენეციაშიც რომ წახვიდე, ჩვეულებისამებრ, ფანჯარასთან დაჯდები, წელამდე გამოჩნდები და იქვე, წყალშიც, წელამდე უკულმა აირეკლები და მე დაგინახავ, აგურის ქალივით ჩაფიქრებულსა და გახევებულს. ვერსად წამიხვალ — ყინვაში, სუსხში, შორეულ მხარეს ქურქში შეფუთვნილს, სახეალეწილს, თავშალმოხვეულს, მხოლოდ ეგ მომწვანო თვალეები გამოგიშუქდება და მაინც გიცნობ... ახლა კი, ზღვის პირას გატრუნულს, როცა ჩემი სიტყვები ძალიან გსიამოვნებს და თავად მეც მსიამოვნებს ასეთი ლაპარაკი და მხოლოდ ეს უცხო კაცია ცოლ-ტათი გაკვირვებული, იძულებული ვარ, თავი გავანებო ამ უცნაური სიტყვების სამყაროს და ისევ ჩვეულებრივ საუბარზე გადავიდე, რადგან ყოველნაირი შელამაზებული გამოთქმა მათრობს, მაბრუებს და სინამდვილეს მაცილებს, ეს კი ცუდია... ასე რომ, გადავდივარ ყოველდღიურობაში, თავისუფლად, დელფინა, შეგიძლია შემსუბუქდე, — და მოულოდნელად იკითხა: — სერგო, სტვენა იცით?

— მე?

— აბა, მე? შენ, შენ.

— არა, — დაიმორცხვა იმან და დააყოლა, — რატომ მკითხეთ?

— ისე. თქვენ აქაური ბრძანდებით თუ ჩამოსული?

— ჩამოსული.

— დამსვენებელი, არა?

— კი, დამსვენებელი.

— ღიღინიც არ იცით?

— არა. არც ისე...

— ძალიან კარგი. მაშინ მე დავიღიღინებ და მერე ვიცეკვებ ჩემი სიტყვების შედეგად ოდნავ გაოგნებულ ქალბატონთან — გთხოვთ, გრაციაზა!

სერგო მთლად დაიბნა, ასეთი რამ ჯერ არ ენახა — გრიშამ ქალს წელზე ხელი შემოხვია, ლოყა ლოყაზე მიადო, დაბალი ხმით სიმღერა წამოიწყო და ზედ ზღვის ნაპირას, სველ სილაზე აცეკვდნენ. გრიშა თან უცნობ სიმღერას ღიღინებდა:

ოდესას მოადგა-ა

ახალი გემი-ი,

არგენტინიდან მოიტანა

სიმღერა ძველი.

სიმღერა ცნობილია,
მოტივი დაპყრობილია.

სიმღერას ჯონ გრეი ჰქვიაა.

სერგომ წვივებზე პირსახოცი წაიფარა და ჩაიბუტბუტა:

— თქვენის ნებართვით, რომ არ დავიწვა...

მაგრამ ვის ეცალა მისთვის, ვიღას ახსოვდა სერგო — გრიშა სიმღერას განაგრძობდა და კოხტად ცეკვავდა, ფეხს ისე ადგამდა, თითქოს ქალიანად რაღაცას ეპარებოდა, — მაგრამ მღეროდა:

სარკეებიან დარბაზში-ი

ცეკვავენ წყვი-ლე-ბი!

კვნესიან სიმე-ბი,

გიტარის შვი-ლე-ბი!

ჯონ გრეი ყველაფრისათვის მზადაა,

ჯონ გრეის ჯიბეში თანხაა,

ჯონ გრეი ყველაფერს გადაიხდი-ს...

და მერე დასძახა:

— კარგი იყო, კარგი!

და ასიას ისევ აკოცა ხელზე, ოღონდ ამჯერად შედარებით გულგრილად.

პატარა ხანს ჩუმად იყვნენ. ძალიან ჩამოცხა, ჩრდილი არსად იყო და მზე უმოწყალოდ იკბინებოდა.

— მე ახლა წამით დავსველდები და ხელად გამოვალ, — თქვა გრიშამ, გაიქცა,

დგაფუნით შევარდა ზღვაში და თავით გადაეშვა.

ასია შესცქეროდა, როგორ ამოყვინთა გრიშამ, როგორ მიცურავდა, მერე დაუკვირდა სილაზე მკრთალად დამჩნეულ ნაფეხურებს, ალელდა და სერგოსათვის არ შეუხედავს, ისე იკითხა:

— სიგარეტი გაქვთ?

— დიახ.

— მომეცით, გეთაყვა, ჩქარა მომეცით.

სერგო უშნოდ დაფაცურდა და როცა ასიამ რამდენჯერმე ღრმად, ხარბად შეისუნთქა კვამლი და თითქოს ცოტათი დამშვიდდა, ქალს მიაჩერდა. ასია გრძელი თითებით აწვალეზდა სიგარეტს, მერე ცერითა და უსახელო თითით ლამაზად მოიცილა ტუჩზე შერჩენილი თამბაქოს ნამცეცი და სერგოსაკენ ამჯერადაც არ გაუხედავს, ისე თქვა:

— იცით რა, — და უცბად ქალური ბრაზი დაეტყო ხმაში, ძლიერი და უმიზეზო, —

თქვენ შეიძლება იგი გიჟიც გეგონოთ, მაგრამ ეს ასე არაა. გასაგებად ვლაპარაკობ? თქვენ შეგიძლიათ ყველაფერი იფიქროთ, — თქვენი ნებაა, — მაგრამ, როგორც გითხარით, ეს ასე არაა.

— დიახ, — საჩქაროდ დაეთანხმა სერგო.

— და თუ რომელიმე ადამიანი სხვებს არა ჰგავს, ეს არც ისე ცუდია, როგორც შეიძლება ერთი შეხედვით ვინმეს მოეჩვენოს. ამასაც მიხვდებით?

— დიახ.

— და თუმცა მე მისი მეუღლე არა ვარ, სრულებითაც არ მერიდება განვაცხადო, — ასიამ შორს მოისროლა სიგარეტი და მოულოდნელად სერგოს თამამად მიაჩერდა, — რომ

მიყვარს იგი.

— დიახ, — ხმადაბლა თქვა სერგომ, თავი ჩალუნა და პატარა ხნის შემდეგ ქალისკენ მიიხედა — „ეს რა ხალხში მაქვს საქმე...“ — და უცებ შესძახა: — ჰახ!

თურმე გრიშა წყლიდან ამოვიდა, რეზინის ქუდი წყლით აავსო, მერე შეფიქრიანებულ სერგოს მიუახლოვდა და გახურებულ ბეჭებზე წყალი დაასხა.

— გესიამოვნათ? — ალალი ღიმილით ჰკითხა გრიშამ.

— მმუ...

— ახლა შენ ჩადი ზღვაში, დელფინა. იცი, რა კარგია?! — ხალისიანად ურჩია გრიშამ და სერგოს ფერხითი პირქვე გაწვა. უცებ წამოხტა, წამოიძახა: „ჰუუ, რა ცხელია?!“ — და ისევ დაწვა.

ასიამ კი ქუდი კოხტად მოირგო და ზღვისკენ უცნაურად გაემართა — გავარვარებულ სილაზე ტერფებს გვერდულად დგამდა, ხელისგულებით კი ჰაერში უხილავ თაროებს ეყრდნობოდა.

— სერგო, — თავი არ აუწევია, ისე იკითხა გრიშამ, — თქვენ გაქვთ რამე პრობლემა?

— მე — პრობლემა?... არა.

— სამსახურში კი არა, ცხოვრებაში.

— ა-არა.

— ეს ცუდია, — თქვა გრიშამ. იქვე იწვა და თავი სილაში ჩაერგო, — აი, მე, მაგალითად, მაქვს...

— დიახ, — ზრდილობისათვის ჩაურთო სერგომ.

— ჩემი პრობლემა ძალიან რთულია, — აღნიშნა გრიშამ და სახიდან სილა ჩამოიფერთხა, მერე ისევ ჩარგო თავი, — და თუ გაინტერესებთ, მოგახსენებთ კიდევ: მე მინდა, რომ ჩემი ხელშეწყობით ადამიანები გახდნენ უკეთესები, ვიდრე არიან, — და საჩქაროდ დააყოლა, — რა თქმა უნდა, ყველას კი არ ვგულისხმობ; ეს მხოლოდ ჩემს ნაცნობებს შეეხება, ყველას სად გავწვდები.

ჩუმად იყვნენ.

— მაგრამ ეს რთულია, — განაგრძო მერე გრიშამ, — ჰეე, როგორი რთული. ხანდახან იმის დადგენაც კი ჭირს, ვინ ცუდია და ვინ — კარგი. რამდენჯერ მოგვსვლია: შეხედავ კაცს — მოგეწონება, გაიცნობ — მოგეწონება, დაგელაპარაკება — მოგეწონება, დაგელაპარაკება ისევ — უიმე, მტრისას... შემოიკრავ თავში ხელს, როგორ შევცდი, ვინ მეგონა და... პირიქითაცაა: შეხედავ — აგზურძგლავს, გაიცნობ — დაგზურძგლავს, დაილაპარაკებს — დაგთუთქავს, მერე კიდევ მოუსმენ, შეხედავ, ახედავ, დახედავ და... არც ისე ცუდი კაცია. და მერე სულ ერთია — არაა ცუდი. მაგრამ მესამენიც არიან, სერგო ჩემო, ყველაზე ძნელი ხალხი: შეხედავ — კარგია, გაიხედავ — ცუდი, გაივლი, გამოივლი, შეხედავ — ისევ კარგია, წახვალ, წამოხვალ — მაინც ცუდი...

წარმოგიდგენია? — ხან კარგი, ხან ცუდი, ხან კარგი, ხანაც... და სულ ასე. საერთოდ კი, რომ აღინიშნოს, ამ მესამე კატეგორიაში რაოდენობრივად ყველაზე მეტი შედის.

ასეთებისთვისაა, რაღაცას რომ ვცდილობ... ისე, ცხოვრებაში ძალიან ძნელია, კაცი რომ გამოიცნო, ლიტერატურაში კი, იცოცხლე, გაგიხარია — გმირი ან ცუდია, ან კარგი.

მაგრამ მე მაინც მგონია, რომ უმცირესობაა მხოლოდ კარგი ან მხოლოდ ცუდი,

უმრავლესობა კი ცუდ-კარგია... ასეთია შინაარსობრივად ჩემი აზრი, ამ ცუდ-კარგებს კი, სერგო ჩემო, მოფერება უნდა, გაგება უნდა, დაყვავება; გაწყრომაც კი უნდა ხანდახან,

დარიგებაც — მთავარია, უშუალო იყო. გაპრანჭულ ხალხს ვერ ვიტან, ის რა კაცია, სანამ პასუხს გაგცემს, ჯერ გუნებაში რომ აწონ-მოწონის და მერე ვერცხლის ლანგრით ჭკვიანურ პასუხს მოგართმევს — იმისი სიტყვა სხვაა, ის არაა ნამდვილი სიტყვა. რაღაც სულელური ანდაზაა: ღვინო და ლუდი ერთნაირად არ უნდა სვაო და პირზე რომ სიტყვა მოგადგება, კი არ უნდა თქვაო... უნდა თქვა, სერგო, უნდა თქვა, რაღაცას თუ გინდა მიაღწიო, მაგრამ, ამასთანავე, რაოდენი სიფრთხილე და გაგებაა საჭირო — ამ სხაპასხუპით ლაპარაკში ფაქიზი უნდა იყო. ახლა, ამ წუთს, ასე რომ გებასები სილაში თავჩარგული, თუ იცი, რატომ? რატომ და ჩემმა დაკვირვებულმა მზერამ რომ არ აგაბნიოს, რომ არ დაიძაბო, არ აიბნე, ასე იმიტომ ვლაპარაკობ, უფრო ბუნებრივად რომ მისმინო, უფრო დალაგებულად, თავისუფლად, მშვიდად დაფიქრდები, აწონ-დაწონი, განსჯი, გაიაზრებ... ხომაა ასე? თანაც, ჩემს პრობლემას დიდის გულისყურით მოსმენა უნდა, რადგან რთულია, როგორც უკვე გითხარი, ნაცნობი შესცვალაო უკეთესისაკენ — რა უნდა იყოს ამაზე რთული? ასე რომ, პრობლემა სერიოზულია, აკი ვთქვი — ხანდახან ცუდისა და კარგის დადგენაც ჭირს ხოლმე. მაგრამ მთავარია ძიება, დაკვირვება და პირდაპირობა. ახლა მე ერთი შეკითხვა მინდა დაგისვა და, კაცმა რომ თქვას, ძალიან მაგარი შეკითხვაა, რადგან უალრესად პირდაპირია, მაგრამ მაინც ჩემსას უნდა ვეცადო: აი, შენ, როგორ გგონია, როგორი ხარ — კარგი თუ ცუდი? როგორი ხარ, ა, სერგო — თუ კარგი ხარ, რატომ და თუ ცუდი, მაინც რატომ? ნუ გერიდება, ხმა ამოიღე, პასუხი გამე, თამამად, თამამად, სერგო... — და გრიშამ თავი ასწია. მაგრამ სერგო იქ აღარ იყო.

გრიშას ქალაქგარეთ ჰქონდა ოთახი დაქირავებული. მზის ჩასვლისას ბრუნდებოდა შინ, წამოწებოდა ტახტზე, შეჰყურებდა სხვადასხვა ნივთს, ხან — ზერელედ, უფრო ხშირად — დაკვირვებით, ფიქრობდა ათასგვარ საკითხზე და მერე სასეირნოდ მიდიოდა. ასია ვაგზალზე რომ გააცილა და ბნელში აბდღვრიალებულ სამ წითელ თვალს დიდხანს უქნია ცხვირსახოცი, სევდა შემოაწვა, დაღონდა, მაგრამ ქალაქში ავტობუსით რომ ბრუნდებოდა, ამ საზოგადოებრივ ტრანსპორტში გამოეღაპარაკა ერთ ქალს, რამდენიმე მარტივი შეკითხვა დაუსვა მომღიმარ-ალტაცებული სახით, კომპლიმენტები დააყარა, მერე აცინა ბევრი, ცურვას გასწავლითო, შეჰპირდა და მეორე დღისათვის შემოღობილ პლაჟზე პაემანი დაუნიშნა. და როცა ქალი შორიდანვე დაინახა გრიშამ, ალტაცებული მიაჩერდა და გაუკვირდა კიდევ — ნუთუ ჩემთან მოდის, რა ლამაზი ყოფილა, ნუთუ ჩემთან მოდის, ეგება სხვაა... ქალი კი მასთან მივიდა, გაუღიმა, გრიშამაც შესცინა და აღფრთოვანებულმა უთხრა: „იო მოდო... იო მოდო ლა კაზა“, — რითაც აშკარად ასიამოვნა ქალს. მერე, გრიშამ ხის დაბალი საწოლი რომ მოაჩოჩიალა სილაზე და ახედა, ქალმა ჩითის ლამაზი, ფართოფოთლებდაყრილი კაბა თავზე გადაიძრო, ხელი გადაისვა თმაზე და სმენად გადაიქცა: „რა ლამაზი ხარო, — უთხრა გრიშამ, — რა ლამაზი...“ — და გულიანად გაუღიმა. ქალმა დაიმორცხვა და უეცრად გაიქცა ზღვისაკენ. გრიშა პატარა ხანს გაკვირვებული უყურებდა, რადგან შექებით აღელვებული ქალი რაღაცნაირად არაბუნებრივად გარბოდა, მერე კი გრიშაც ერთბაშად მოსწყდა ადგილს და ისიც გაიქცა, ოღონდ ძალიან ბუნებრივად. ქალი ზედ ნაპირთან შეჩერდა და გრიშამ ხელი ჩასჭიდა და დაჯერებული ნაბიჯით შეიყვანა ზღვაში. მკერდამდე რომ შევიდნენ, გრიშამ ჯერ აჩვენა, როგორ ესუნთქა თანაბრად, მერე კი წყალზე გულადმა დაწოლა ურჩია. ქალი შეეცადა, მაგრამ ვერ შეძლო და ჩაყურყუმელავდებოდა, გრიშას ხელი რომ არ შეეშველებინა. მერე

მამაკაცმა ისევ დაჟინებით ურჩია გულადმა დაწოლა და თავიდანვე მიეხმარა — ახლა გრიმას მკლავებზე გადაწოლილი ჰყავდა ქალი, დასცქეროდა, როგორ გადასდიოდა სალუქ სხეულზე ზღვის თბილი წყალი, დააცქერდა, უყურა და ენერგიულად ჰკითხა: „შეიძლება, შენობით რომ დაგელაპარაკოთ?“ „დიახ“, — უთხრა ქალმა. „მაშინ „დიახ“ კი არა, „კი“ უნდა მითხრათ, — გაეხუმრა გრიმა, — „დიახ“ — ეს თქვენობითია“. და როცა იმავ საღამოს პაემანზე დიდი ლამაზი ჩანთით მოსული ქალი ბალის მიფარებულ კუნჭულში შეიყვანა და აკოცა, მაშინვე გაიფიქრა: „ყველაფერი ეს კარგია, მაგრამ მთავარია პრობლემა“.

აი, ასეთ დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა გრიმა პრობლემას.

პრობლემა ან, როგორც გრიმა მეორენაირადაც ეძახდა, „მთავარი“, ასეთი იყო: უნდა ეცადო, რომ შენი წყალობით ნაცნობები გახდნენ უკეთესები, ვიდრე არიან. ქალებთან ძნელი იყო მთავარზე საუბარი, კაცებთან კი ასე თუ ისე გამოდიოდა. დათა კი, დათა, პირდაპირ მისწრება იყო — იჯდა და ყურადღებით უსმენდა გრიმას, არასოდეს გააწყვეტინებდა სიტყვას, დათასთან შესაძლებელი იყო ლაპარაკი ისეთ რთულ საკითხებზე, როგორებიცაა პოეზია, მუსიკა და იმათი სინთეზი.

— მოდი ახლა, დათა, — რბილად ამბობდა გრიმა, — კარგ და ჭეშმარიტ პოეზიას თავი გავანებოთ და ხშირი, წყალწყალა პოეზია გავანაალიზოთ. განვიხილოთ თუნდაც სიმღერებად მოარული ზოგიერთი ცუდი ნიმუში. აი, ვთქვათ, არსებობს ადამიანი და მოსწონს არც თუ ისე ჭკუიდან შესაშლელი სიმღერა, რომელსაც აქვს ცუდი ტექსტი — ესე იგი, წარმოადგენს მარტივი მელოდიისა და ცუდი პოეზიის სინთეზს. და მაინც მოსწონს. ახლა მე გეკითხები შენ — კარგია ეს თუ ცუდი?

— მე მგონია, რომ არც ისე კარგია.

— სწორი ხარ — რა თქმა უნდა. აი, მე, დათა, ვაღიარებ, რომ ხანდახან ცუდი პოეზიაც კი მოქმედებს ჩემზე და მათრობს. განა ეს კარგია? არ არის კარგი — მთავარი გავიწყდება და კოხტად მორგებული რითმა, შეწყობილი სტრიქონები გაბრუებს. აი, თუნდაც წარსულში ჩემი უსაყვარლესი ლექსი სახელოვან ჯონ გრეიზე — სისულელეა თავიდან ბოლომდე, მაგრამ... — მხრები აიჩეჩა გრიმამ, — მათრობდა.

— როგორი შინაარსი აქვს?

— საზიზღარი, — შეიჭმუხნა გრიმა, — საზიზღარი და გაცვეთილი, მაგრამ მაინც მხიბლავდა და ამაში იყო ჩემი ნაკლი. ახლა, როგორც იქნა, შევიძულე. შინაარსიო... რა შინაარსია, გიამბობ და თავად განსაჯე: იყო ერთი ვიღაც ჯონ გრეი. მამაცი ყოფილა, გაბედული, თანხაც ჰქონდა, შენ ხარ ჩემი ბატონი, და საღამოობით დაიარებოდა სარკეებიან დარბაზ-რესტორანში, სადაც ღია ფანჯრებიდან იასამნის თავბრუდამხვევი სურნელი შემოდის. იქ იგი ხვდებოდა ორ ქალს, ორ შესანიშნავ ქალიშვილს — რიტასა და ციცქნა ნელის. რიტა და ნელი ამხანაგები იყვნენ, მაგრამ ორივეს უყვარდა ჯონ გრეი, უშიშარი და მოხდენილი ჭაბუკი. ჯონ გრეის კი მხოლოდ ციცქნა ნელი უყვარდა და ამაში მდგომარეობდა რიტას ტრაგედია. სარკეებიან დარბაზ-რესტორანში მამაცი ჯონ გრეი ვალს-ბოსტონს ცეკვავდა ნელისთან. ხანდახან, ათასში ერთხელ, ზრდილობისათვის რიტასაც წაეცეკვებოდა. ყველანი აღტაცებით შეჰყურებდნენ მოხდენილ ჭაბუკს: ვინც კი სარკეებიან დარბაზში ალკოჰოლს სვამდა და, კვამლში გახვეული, დაუნდობელ ბანქოს თამაშობდა, — ასეთები კი ბევრნი იყვნენ, — ხელგაშლილობის შემთხვევაში ჯონ გრეის შეეძლო, ყველა დაეპატიჟებინა, თუგინდ

უგონოდ დათრობამდე, და ყველას წაგებულნი ფული გადაეხადა, რადგან ჯიბეში თანხა ეგულეობდა. ამასთანავე, ფოლადივით მტკიცე მის სიტყვას არასოდეს ეკიდებოდა ჟანგი. და როცა ერთხელ ავი წინათგრძნობით შეპყრობილი, უგუნებო ჯონ გრეი მაგარ სასმელს წრუპავდა და ბოთლის ორიგინალურ ეტიკეტს დაფიქრებული შესცქეროდა, მასთან მივიდა ნელის მეგობარი რიტა და ჩასჩურჩულა: „იგი გლალატობს. ციცქნა ნელი ოტელ „როსშია“ ლამაზ გარისთან ერთად“. და ჯონ გრეი მძიმედ წამოდგა და ოტელ „როსისაკენ“ გაეშურა. და ჰა, იქ მან იპოვა მითითებული ნომერი, მძლავრი წიხლისკვრით კარი შეამტვრია და ფანჯრის რაფაზე დაიჭირა ლამაზი გარი და გულში ღონივრად ამგერა მაგრად გალესილი დანა. მერე ციცქნა ნელის მიუბრუნდა და ქალიშვილი, რომელიც უყვარდა, ისიც გამოასალმა წუთისოფელს. და აი, არასახარბიელო მდგომარეობაში მყოფი ჯონ გრეი, უბედური და განადგურებული, იცი, სად დაბრუნდა? — იგი დაბრუნდა სარკეებიან დარბაზში, სადაც ღია ფანჯრებიდან იასამნის თავბრუდამხვევი სურნელი შემოდინდა და სადაც მთვარის შუქზე ტრიალებენ წყვილები და სადაც კვენესიან სი-მე-ბი, ჰავანური გიტარის შვი-ლე-ბი, და ჰა — ჯონ გრეი ისევ ყველაფრისთვის მზა-დაა, ჯონ გრეის ჯიბეში თან-ხაა, ჯონ გრეი ყველაფერს გადაიხდის. აი, აი, მე ისევ აღვფრთოვანდი, დათა, მე ისევ აღვფრთოვანდი!

— და მთავარი დაგავიწყდა, არა?

— აბა?! — გაუკვირდა გრიშას.

— მაგრამ შაბლონური პოეზია-მუსიკით აღვფრთოვანება, — განაგრძო მერე გრიშამ, — დროებითი ამბავია, წამიერი, — მე ასე ვიტყვოდი, — მაგრამ მთავარზე ესეც კი მოქმედებს. თავად მთავარიც მრავალი წვრილი პრობლემისაგან შედგება. აი, თუნდაც, მე რომ რამდენჯერმე ვახსენე სიტყვა „თანხა“ — ესეც ერთ-ერთი პრობლემათაგანია. — მართლაც?

— აბა, რა — თანხა კაცის ცხოვრებაში გარკვეულ როლს თამაშობს. ერთ ეპიზოდს გიამბობ და შენ თავად განსაჯე... ეს მოხდა კიკეთში, ზუსტად ორი წლის წინათ. იქ ჩემს დას გავეყვი, რომელმაც შვილები აგარაკზე წაიყვანა და ცოტა-ცოტას ბავშვების აღზრდაში ვეხმარებოდი. იდგა შუა ზაფხული, ივლისის თვე. ჩვენი ქუჩა, ღობე-ღობე აყოლებული, ხეხილიანი, ბავშვებით იყო სავსე. ისინი უდარდელად დახტოდნენ, დარბოდნენ, ჟრიაშობდნენ. ქუჩა ოდნავ დაქანებული, ასფალტიანი იყო, — შენ მერე დაინახავ, დათა, რომ ამას ექნება მნიშვნელობა, — და უცებ ქუჩის თავში გამოჩნდა სქელი კაცი, რომელსაც ხელში უზარმაზარი საზამთრო ეჭირა და ძალიან კმაყოფილი სახე ჰქონდა, რადგან საზამთრო ახალთახალი შემოსული იყო — სწორედ ისე მოჰქონდა, ბირთვის მკვრელებს რომ უკავიათ თავიანთი ინსტრუმენტი. და წარმოგიდგენია, დათა, — ქუჩაში სიჩუმე ჩამოვარდა. ბავშვები შესცქეროდნენ მონატრებულ ხილს, კაცმა კი ამაყი, გამარჯვებული სახით ჩაუარა ყველას და თავის ოჯახში შევიდა. და აი, მაშინ, დათა, სწორედ მაშინ იყო საჭირო თანხა. მე რომ მაშინ იმდენი თანხა მქონოდა, თუნდაც ჯონ გრეის რომ ჰქონდა, ტაქსით ჩავგრიალდებოდი თბილისში, დავიჭირავებდი საბარგო მანქანას, ვიყიდდი უამრავ საზამთროს, ჩამოვიტანდი კიკეთში, მძლოლის დახმარებით გადმოვალაგებდი, გორად დავაწყობდი, მერე ერთ ცალს დავწვდებოდი ორივე ხელით და დავიძახებდი: ეჰე, შენ, პატარა გოგო, წითელკოპლებიანი კაბა რომ გაცვია, ეს შენია, დაიჭირე... და საზამთროს დაღმართიან ქუჩაზე ფრთხილად დავაგორებდი. მერე მეორეს მოვიმარჯვებდი და ისევ გავძახებდი: ეჰე, შენ, თავბოტორა

ბიჭო, ეს შენია, დაიჭირე... და დავაგორებდი და სულ ასე, სანამ ყველა ბავშვს არ ჩამოვურიგებდი, მერე კი ჩემს მკვიდრ დისშვილებსაც მივუტანდი. ხომ სწორად მოვიქცეოდი?

— სწორად მოიქცეოდი.

— ახლა კი შენ წარმოიდგინე, დათა, რა ეღირება ახლადშემოსული საზამთროებით გატენილი დიდი საბარგო მანქანა და მერე თქვი, თანხა საჭიროა თუ არა, მაგრამ ესეცაა — ამდენი თანხა ქუჩაში არ ყრია და არც არავინ გაჩუქებს, ხოლო თუ გარკვეული დროის განმავლობაში დააგროვებ, შეიძლება გადაიფიქრო აღნიშნული ხილის ყიდვა, რადგან თანხის დაგროვებისას ადამიანი იცვლება. ეს ნაღდია, მერწმუნე, დათა, და ამიტომ, თუ იცი, რაა საჭირო? — ნუ იყიდი, ძმაო, საზამთროს, სანამ კარგად არ შემოვა, გაიჭირვე ერთი-ორი კვირა. მე თუ არ ვიყიდი, არა? შენც თუ არ იყიდი, არა? და სხვაც თუ არ იყიდის, არა? — არც ერთ ბავშვს გული არ დასწყდება.

— კი მაგრამ, — ახლა კი შეფიქრიანდა დათა, — თუ არავინ არ იყიდის, ხომ დაულპებათ გლეხებს, როგორც იტყვიან, მონაგარი?

— შენ მაგის დარდი ნუ გაქვს, — ხელი ჩაიქნია გრიშამ, — ნუ გეშინია, გამოჩნდებიან ისეთებიც, რომ იყიდიან. მთავარია, რომ მე და აგრეთვე შენ, ესე იგი, ჩემმა ნაცნობმა, არ ვიყიდოთ. ესაა მთავარი. პირდაპირ მითხარი, დათა, დასამალი რა გაქვს: ხომ არ იყიდი ახალშემოსულ ხილს, თანაც, ამბობენ, ხელოვნურად ამწიფებენო?

— არ ვიყიდი, — თქვა დათამ. მასთან ძალიან სასიამოვნო იყო საუბარი.

— ახლა ზომიერების გრძნობის პრობლემას აღარ იკითხავ? დიდი ზომიერებაა საჭირო, დიდი, ჩემო დათა. ახლა, საცა არ გაიხედავ, ზომიერების გრძნობას ბევრგან არღვევენ. ავიღოთ თუნდაც არღნის განახლების საკითხი. ხომ იცი, მოქეიფე ხალხს დრო აქვს ბევრი და შეუდგნენ საქმეს — არღანი კარგი რამე იყო და მოდი, აღვადგინოთო. თქვეს და გააკეთეს, მაგრამ მე შენ გეკითხები, დათა, რანაირი აღდგენაა ეს, როცა არღანი თავის დროზე ნაკლები იყო, ვიდრე ახლა?

— კი, კი, მართლა ეგრეა, ხო იცი, — ამბობდა დათა.

— როგორ არ ვიცი, მე პირველმა არ ვთქვი? — და შეფიქრიანებულმა დაამატა, — სხვათა შორის, ასეთივე მკვეთრად გამოხატული სურათია ჭედური ხელოვნების დარგშიც... ზომიერების პრობლემა კი, ჩემო დათა, ისე არავის სჭირდება, როგორც მე. და თუ იცი, რატომ?

— არა.

— პიანინოების ამწყობი ვარ. დაკვრა არ ვიცი, სმენა კი, იცოცხლე, სამი კაცისა მაქვს. სხვათა შორის, ძალიან დაუფასებელი პროფესიაა; გულმოდგინედ უკრავენ ტაშს შემსრულებელს და იმას კი არავინ გაიფიქრებს, ნეტავ ვინ მადლიანმა ააწყო ეს ინსტრუმენტიო. ეჰ, მე კი არა, ხანდახან კომპოზიტორიც კი არ ახსოვთ, იმის ნაწარმოების შემსრულებელს კი მიხაკებს ესვრიან. ასეა, ვისაც თვალნათლივ ხედავენ, იმას აფასებენ, წინაპირობა კი — ესე იგი, კომპოზიტორი და სუულ ცოტათი მე — არავის ახსოვს... ეეჰ, არც ღირს სალაპარაკოდ. ახლა, თუ გინდა, პირდაპირობის პრობლემაც გადავსიჯნოთ, — შეცვალა თემა გრიშამ, — ზოგიერთი არაა პირდაირი, ესე იგი უშუალო, და სახეს განგებ ჭმუხნის — ვითომ მაგარია. სხვათა შორის, ხშირად უმართლებთ კიდევ, ესაა გასაოცარი. აი, ვთქვათ, არსებობს ორი ადამიანი — ბე და ცე. — ა და ბე რომ გეთქვა, ხომ არ აჯობებდა? — შეეკითხა დათა, ისიც კი ხანდახან

უძალიანდებოდა გრიმას.

— ნუ მასწავლი, თუ შეიძლებოდა, — აიმრიზა გრიმა, — ა ამ შემთხვევაში დამკვირვებელია, ესე იგი, მე.

— აა, — თქვა დათამ.

— ხოდა, იმას ვამბობდი, ძალიან ცუდი კანონი აღმოვაჩინე. თუ არსებობს ორი ადამიანი ერთნაირი ცოდნითა და განათლებით, მაგრამ, დავუშვათ, რომ ბე უქმურია და ცე კი გულდია და ალალი, იცი, ვის აფასებენ უფრო მეტად?

— ვის?

— ბე-ს.

— რატომ?

— რატომ და ხალხს ასე ჰგონია, თუ ადამიანი სიტყვას დაგამადლის და ამპარტავნად მოგექცევა, მაგარიანო. ექიმია ერთი, მაგალითად; იმდენი არაფერი, მაგრამ ისე აქვს გართულებული ავადმყოფების მიღება და ისე ცივად ექცევა... რა ქვიათ?... პაციენტები! ისე ცივად ექცევა პაციენტებს, რომ მთელი ქალაქი მიაწყდა — მაგარიანო... ეს ხომ ცუდია, დათა?

— ნამდვილად ცუდია.

— პირდაპირობის პრობლემა, არ დაგავიწყდეს, ერთ-ერთი ძნელთაგანია. თუ გინდა, უფრო დაწვრილებით გადავსინჯოთ. მეშვიდე კლასში ვიყავი და ერთი ეპიზოდი შემემთხვა, დღესავით მახსოვს; ახლა ხომ ზღვაზე ვარ, ვისვენებ, ვცურაობ, აქეთ-იქით დავდივარ, ერთი, მეორე, თან რამდენი წელი გავიდა, — იო მოდო, იო მოდო ლა კაზა, — მაგრამ მაინც მახსოვს. მოგიყვები დალაგებულად: მეშვიდე კლასში რომ ვიყავი, ანატომიის მასწავლებელი მემტერებოდა, ამომიჩემა რაღაც. რომ მოვიდა გამოცდა, გამომიძახა და ბილეთზე, ჰა, ჰა, გაჭირვებულ სამიანზე ვუპასუხე. სხვას კი დაუწერდა ნიშანს, მაგრამ ჩემზე გადაკიდებული იყო და მითხრა: მაშინ, აბა, კეჟერაძე, ერთ დამატებით კითხვას მოგცემო. რა უნდა მექნა, მივაჩერდი სახეში... გადმოიღო თაროდან ერთი სქელი წიგნი, გადაშალა შუაზე და მითხრა: აბა, კარგად დააკვირდი და მითხარი, ქალია თუ კაციო, მოსაფიქრებლად ორ წუთს გაძლევო — და წარწერას ხელი დააფარა. ვუყურებ სურათს — ვიღაცაა დახატული, წვერები აქვს გულამდე, თავი აქვს მოტიტვლებული, სათვალეშია. დაფიქრდი... ვფიქრობ ახლა, კაცი რომ იყოს, ამას რა გამოცნობა უნდა და თანაც ჩაჯინებულია ჩემზე მასწავლებელი და ასეთ ადვილ კითხვას არ დამისვამდა და... ქალია-მეთქი. რა გაეხარდა! — შე სულელოო, მითხრა, სად გაგიგია ქალი და ამხელა წვერ-ულვაშიო — და კალმისტარს წაატანა ხელი. აბა, ესაა — პირდაპირობა რომ გამომეჩინა, ხომ ავცდებოდი მაშინ საშემოდგომოს? ახლა კი მეცინება ამ ამბავზე, მაგრამ საფუძველი მაინც ჭკუის სასწავლებელია — პირდაპირი უნდა იყო. არაა ასე, დათა?

— როგორ არაა, — დაეთანხმა დათა. იმასთან ძალიან სასიამოვნო იყო საუბარი.

მაგრამ ყველაზე ძნელად დასაყოლიებელი იყო დიასახლისის მამა, მოხუცი დურუ. ამ ახოვან კაცს მკვეთრად ჩამოყალიბებული შეხედულებები ჰქონდა და გრიმას ახსნა-განმარტებანი ოდნავადაც არ აღეღებდა. გრიმას იმასთან საუბრისათვის წვიმიანი დღეები ჰქონდა გამოყოფილი, როცა გარეთ არ გაისვლებოდა. ისხდნენ ის და დურუ აივანზე, გვერდიგვერდ, უყურებდნენ, როგორ მძიმდებოდნენ წვიმით ახასხასებული ფოთლები, მრუმე ღრუბლები ცაზე როგორ გადადიოდნენ, ყურს უგდებდნენ გაბმულ,

თანაბარ შიშინს და გრიშა სამოდე დღის წინათ შეწყვეტილ კამათს ჯიქურ ანახლებდა:

— არა, ნამდვილად არ ხართ სწორი, დურუ ბიძია.

— კაი ახლა, ბაბაჩი, — ცივად დაუყვავებდა ხოლმე დურუ, — ამ ხნის კაცს აღარ მიჯერი? ფულია ყველაფერი.

— არა!

— რავა არა... — დინჯად ამბობდა მოხუცი.

— თანხა კია ხანდახან საჭირო, — ნაწილობრივ ეთანხმებოდა გრიშა, — მაგრამ ყველაფერი არაა.

— რაზეა, აბა, საჭირო?

— რაზე და... — პატარაზე შეფიქრიანდებოდა გრიშა, — რაზე და ყოველდღიურ წვრილმანზე — რომ ჩაიცვა, დაიხურო, სასმელ-საჭმელი გქონდეს, მეგობარი კაცი რესტორანში თითო ბოთლ ღვინოზე დაპატიჟო. მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, ფული რომ ყველაფერია.

— კია ყველაფერი, — ჯიუტობდა დურუ, — ამხანაგობა რა გგონია შენ?

— რა, ფულია?

— აპა, რაა... — უკვირდა დურუს, — ახალგაზრდობაში ერთი პირობა კარქათ წამივიდა საქმე და ფული მქონდა ბევრი. დემესიენ ამხანაგები, რას დემესიენ?! — თაფლი მეცხო ლოყებზე. სუფრის თავს მსვამდნენ, ბაბაჩი; ეს რა კაციაო, დედაა, ეს ვინააო, ეს რააო, ამას ვენაცვალეთო, შემოვევლეთო. მარა რო გავკოტრდი და ფული აღარ მიჭყაოდა ჯიბეში, ეჰ, გაფუჭდა ეგეცო, თქვეს...

— თანხაზე აგებული მეგობრობა თანხასავით ადვილად დაიწვება, — განმარტავდა გრიშა.

— ბიჭო! ფულზე იქნება მეგობრობა აგებული, აპა, ლამაზი თვალებისათვის კი არ მეგობრობს ხალხი!

ელაპარაკე ახლა ასეთ კაცს!

— მე რომ სამიოდე წლით ადრე დავბადებულიყავი და იმ თქვენი ვაიმეგობრების ნაცნობი ვყოფილიყავი, თქვენ რომ ფულს იშოვიდით, გაგეცლებოდით, ხოლო როცა გაკოტრდებოდით, დაგიახლოვდებოდით და მიგახვედრებდით, რომ ფული არაა ყველაფერი. აი, სწორედ ასე მოვიქცეოდი.

— მეტი რა გითხრა შენ.

— როგორ თუ რა მითხრა! — აღშფოთდა გრიშა, — აბა, ახლა რომ ვზივარ აქ და გესაუბრებით, რა ძალა მადგია, თუ იცი, რა განცდა მამოძრავებს?

— რა ვიცი მე!.. — უკვირდა დურუს, — ვიფხანთ ტყვილა ენას.

არა, დურუ არ იყო კარგი მოსაუბრე.

* * *

მაგრამ ყოველივე ეს გადაგავიწყდება, თუ ბნელი ღამით სილიან ნაპირზე ზიხარ და მთელი დღით მზეზე ნაგდები, გახურებული სხეული ზღვიდან მონაბერი სიგრილით იჟღინთება. როცა სიჩუმეში ნაპირს მომწყდარი ტალღა წკარუნით იმსხვრევა ქვებზე და მერე შიშინით, უხალისოდ დაიხვეს უკან, სილაზე კი თეთრი ქაფი ტალღას ჩაბლაუჭებული თითებივით რჩება და როცა გრიშასავით შეეჭვდება, სინამდვილეა თუ არა, რომ ახლა სილიან ნაპირზე ზიხარ, უკან გადახრილი და ხელისგულეებზე დაბჯენილი, მკერდზე კი ლამაზი ქალის სუნთქვას გრძნობ, მართლა დაეჭვდები,

სინამდვილეა თუ არა ყოველივე ეს, რადგან ძალიან ბნელა... მაგრამ თითქოსდა შენი ეჭვების გასაფანტად უეცრად აბდღვრიალებული პროექტორი წამით თუ ცას მიეხრება, მერე კი ნაპირს მოავლებს თვალს და შემკრთალი ქალი უნებურად მუხლებზე თუ გადაიჭიმავს კაბას, გაგებარდება და მერე, სიჩუმეში, გახარებულმა, გრიშასავით უმიზეზოდ შეგიძლია წარმოთქვა წინადადება, რომელიც ასე თავდება: „...ხმა აღწევდა“.

— ისინი ნაფერები დალალებისთვის იბრძოდნენ, — თქვა გრიშამ, — სილამაზეში, მთვარის შუქზე ალესილი დანებით იბრძოდნენ, შორიდან კი გიტარის ნაღვლიანი ხმა აღწევდა.

— რა ველურობაა, — თქვა ოდნავ შემკრთალმა ქალმა, — მაგრამ რაღაცით მაინც კარგია.

— სიყვარული ურევია და იმიტომ, — აუხსნა გრიშამ, — იქ, სადაც სიყვარული ურევია, ყოველივე ლამაზდება.

— სიყვარული ორგვარია, — დაიწყო ქალმა, მაგრამ გრიშამ გააწყვეტინა.

— ვიცი, ვიცი — ორგვარი კი არა, შვიდასგვარია, მაგრამ ისინი ნამდვილი სიყვარულისათვის იბრძოდნენ.

— აა... და რომელი მოერია?

— რა მნიშვნელობა აქვს — ერთ-ერთი.

— საწყალი მეორე, — წაიჩურჩულა ქალმა, — მე ის მეორე შემიყვარდებოდა.

— რა იცი, ეგება ის მეორე იყო ერთ-ერთი...

— რა უცნაური ლაპარაკი იცი, გრიშა, — პატარაზე გაიბუტა ქალი.

— მიყვარხარ და იმიტომ.

— მართლა?

— აბა, რა, განა ეს საკითხავია? — იო მოდო ლა კაზა.

— რატომ გიყვარვარ? — გაცელქდა ქალი.

— ლამაზი ხარ და იმიტომ.

— და სხვა... სხვა არაფერი?

ჰე, რა ძნელია ხანდახან პასუხის გაცემა... მაგრამ გრიშასათვის — არასოდეს. მაშინვე ჩურჩულით ალაპარაკდა, შესაბამის ატმოსფეროს ჰქმნიდა:

— ამის პასუხი ერთადერთი სიტყვაა, სხვადასხვა ბრუნვაში ორჯერ მოცემული:

ადამიანისთვის ადამიანი. და ის თუ იცი, რა არის ადამიანისთვის ადამიანი?

— რა არის... ახლობელია...

— და სხვა არაფერი?

— რა ვიცი... არ ვიცი.

— ახლავე აგიხსნი, — თქვა გრიშამ და მიმოიხედა, — არის ერთი გამოთქმა, რომ ადამიანი ადამიანისათვის მგელია, მაგრამ მე, ამ შემთხვევაში შენი ახლობელი, სულ სხვა თვალსაზრისისა ვარ. და თუ გინდა, რომ აგიხსნა, აბა, თვალეები დახუჭე და დინჯად, ნებისყოფიანად დაითვალე ათამდე.

— და უცებ მაკოცებ, არა?

— არა.

— აბა?!

— თუ გაინტერესებს, დათვალე, თუ არადა...

— კარგი, კარგი. თვალეები დავხუჭო და ისე?

— ჰო.

— ერთი, ორი, სამი... — დაიწყო ქალმა და ბოლოს განგებ გააგრძელა, — ცხრა-ა, და — ა, აა-ათი... ათი! მითხარი ახლა... გრიშა, სადა ხარ?

ზღვა შრიალებდა მხოლოდ.

— გრიშა! — წამოიძახა ქალმა და წამოდგა, — სადა ხარ, გრიშა?

ძალიან ბნელოდა.

— გრიშა! კარგი ახლა, გამოდი, გრიშა! — და ქალი საკუთარმა კვიცილმა შეაკრთო, გულზე მიიხუტა თითები, თვალები გაუფართოვდა, სახე დაეძაბა, ბნელს მიაშტერდა და შიშმა ჟღარუნით დაუარა სხეულში — იქვე, შორიახლოს, უცნაურად გაფარჩხული კუნძი ეგდო.

— გრიშა! მოდი ჩემთან, გრიგოლ! ხმას აღარ გაგცემ, იცოდე, გრიგოლ!.. — და ქალმა სილაზე დაჰკრა ფეხი.

გაგიგონიათ?! — ვითომც არაფერი.

„ამ ქალაქგარეთ... ამ ქალაქგარეთ რა მინდოდა, გადაკარგულში, რა ვქნა...“ — გაიფიქრა ქალმა და კუნძს ფრთხილად აუარა, ცდილობდა, არ შეეხედა და განზე იყურებოდა, მაგრამ პატარა ორმოში ჩაუვარდა ფეხი და მუხლზე დაეცა. ამან მთლად არია ქალი, თანაც სიბნელიდან თავად შიში მისჩერებოდა გაყინული, წებოთი ამოვსებული თვალებით, წამოხტა და თვალდახუჭული გაიქცა სილიან ნაპირზე — საკუთარი ფეხის ხმაც კი არ ესმოდა, ვიღაცეები კი გრიალით მისდევდნენ, კაბასა და თმაზე ეტანებოდნენ, სიმწრისაგან თვალდახუჭული, ერთიანად აცახცახებული ქალი კი გარბოდა და უცებ რაღაცას რომ დაეჯახა, შეჰკვივლა, სახეზე აიფარა ხელები და ჩაიკეცებოდა, იმ რაღაცას წელზე ხელი რომ არ შემოეხვია და არ ეთქვა:

— ეს მე ვარ, მე.

— გრიშა! — წამოიძახა გახარებულმა ქალმა და ჩაეხუტა, — სად იყავი, გრიშა?!

— სად წავიდოდი... შენ, რა, მიგატოვებდი, გეგონა?

— ჰო, — ამოისლუკუნა ქალმა და უფრო ჩაეხუტა, — რატომ შემაშინე, რატომ შემაშინე, გრიშა?!

— ნუ გეშინია, ნუ ტირი, აბა, შემომხედე... გეყოფა, კარგი, დაწყნარდი და კარგად დამიგდე ყური — აი, ესაა ადამიანისთვის ადამიანი.

— რა ესაა... რას ამბობ?

— აი, სწორედ ესაა ადამიანისთვის ადამიანი, — უთხრა გრიშამ და თავზე გადაუსვა ხელი, — შენ მარტო იყავი, სუსტი და უმწეო, შენ მარტო იყავი ამ წკვარამსა და უკუნეთში, შენს წინ კი უზარმაზარი, გამუქებული ზღვა ავად შრიალებდა, პატარავ, და შეგეშინდა, მარტო იყავი, მარტოკინა, და ამიტომ შეგეშინდა. შენთვის ხომ ღამე იყო, ხომ ღამე იყო ამ ორიოდე წუთის წინ, ახლა კი, ჩემთან რომ ხარ, ჩახუტებული და დაჯერებული, ახლა ხომ დღეა, პატარავ, ხომ დღეა?

— დღეა, გრიშა, დღეა, — ტიროდა ქალი.

— ადამიანი ადამიანისთვის დღეა, — თქვა გრიშამ.

და ქალაქში რომ დაბრუნდნენ, უყურეს, პორტიდან როგორ გავიდა გემი.

დიდი, უზარმაზარი თოკებით მიბმული გემი უძრავად იდგა ნაპირთან, მისი ფერადი სინათლეები კი კაშკაშით იწელებოდა ტალღებზე. მგზავრები ტრაპით ადიოდნენ გემზე და ვიღაცა დაგვიანებულს ქოლგასავით ამაყად ეჭირა ყვავილები, თუმცა არ წვიმდა.

გრიშა და ქალი ხელიხელჩაკიდებულები აპყურებდნენ გემს და უნებურად ყურს უგდებდნენ რაღაც მხიარულ მარშს, საოცრად რომ არ უხდებოდა მოახლოებულ განშორებას, და მთავარი ის იყო, რომ ვიღაცეები მიდიოდნენ სადღაც, თანაც გემით, და ისინი კი რჩებოდნენ აქ, ყავისფერ პორტზე. და ეს მძიმედ გაჩირაღდებული გემი ნეტავ დიდხანს მდგარიყო აქ, მაგრამ ტალღაზე დამპალი ფიცრის ნატეხი თანაბრად ირწეოდა და ჯიუტად ითვლიდა წამებს. და როცა კიბე აკეცეს და ზღვისპირა ქალაქის თავწაწვეტებულმა საათმა შუალამის საუწყებლად თორმეტი ჟღერიალა სევდის ჩამოთვლა დაიწყო, გემის საყვირმაც დაიბღავლა განშორების ნიშნად და ზღვისპირა ქალაქში ყოველ დარჩენილს თავისი იდუმალი წასვლა ამცნო. და როცა საყვირის შემაზრზენი ხმისაგან გაოგნებული ქალი გრიშას აეკრა, გემმა ზღვისაკენ დაიხია, მძიმედ შეტრიალდა და ფერადი სანთლებით დახუნძლოლი, ტაატით გაეცალა ნაპირს. და თუმცა ყოველივე ეს ლამაზიც იყო, გრიშას მაინც ხასიათი წაუხდა.

* * *

— ბიტკი რომელია, მრგვალი?

— კი, კაია.

— აბა, ცუდიაო, ხომ არ იტყვი. მოიტანე სამი. ის ჩქარა იქნება?

— ხელათ.

საქართველოში ხანდახან ისევ ხდება, რამდენიმე ნაცნობი რესტორანში შედის. გრიშაც სხვებზე უკეთესი თუ არა, ნაკლები არ იყო, ამიტომ ადგა და ისიც შევიდა რესტორანში. თავდაპირველად სამნი იყვნენ: გრიშა, ქალი და დათა. მერე გრიშამ დათას ნაცნობ კაცს, გიგლას, ვიღაც ახალგაზრდასთან ერთად შორიახლოს რომ იჯდა, სამი ბოთლი ღვინო გაუგზავნა თავისი შოკოლადის კანფეტებით. ის კაციც არ აღმოჩნდა აუგიანი — ერთი ყუთი შამპანური გამოაგზავნა გრიშას მაგიდაზე და ოფიციალტმა მუხლის დახმარებით ძლივს რომ შედგა მძიმე ყუთი მაგიდაზე, თვითონაც მოვიდა ერთი ჭიქის შესასმელად, მაგრამ გრიშამ ძალიან დაიჟინა და გიგლა-ბატონი გადაიპატიჟეს ახალგაზრდასთან ერთად. გიგლას მაგარი სახე ჰქონდა, რკინის კაცი ჩანდა, ახალგაზრდა კი ორაზროვნად ილიმებოდა, რაც გრიშას არ ესიამოვნა, მაგრამ სუფრის ხათრით არ შეიმჩნია.

რამდენიმე რიგითი სადღეგრძელო შესვეს. გრიშა ახალგაზრდა კაცს მალულად ათვალიერებდა, ის კი ისევ უცნაურად ილიმებოდა — თან ორაზროვნად და თანაც მორცხვად, დროდადრო წითლდებოდა კიდეც.

გრიშას ლაპარაკის ხალისი დაეკარგა, ისე არ სიამოვნებდა ახალგაზრდის ღიმილი. ამრეზილი მიაჩერდა, მაგრამ მაინც ობიექტურად გაიფიქრა: „ლამაზია, ოხერი...“ დარბაზს თვალი მოავლო და უეცრად სახე გაუბრწყინდა:

— ამას ვის ვხედავ! ჯიბო! ჯიბო, მოდი აქ!

ერთმანეთს გადაეხვივნენ. ჯიბო ზორბა ყმაწვილი ჩანდა, გრიშას ბეჭებზე ღონივრად უტყაპუნა ფართო ხელისგული. დათა, ქალი, გიგლა და ახალგაზრდა ღიმილით შეჰყურებდნენ გახარებულ გრიშასა და ჯიბოს.

— ეს ვინ ვნახე, ჩიტო-გვრიტო! საიდან, როგორ? — თვლებში შესცივინებდა გრიშა, — რომელმა ქარმა გადმოგაგდო, ა, შე ძველო?..

— ჩამოვედი დასასვენებლად! — დაიყვირა ჯიბომ და ისე ხმამაღლა გაიცინა, ყველა შეკრთა, — რავა ხარ ისე, უ!

— ვარ სტამბულის კაჟივით, — გაახარა გრიშამ და სუფრის წევრებს მიუტრიალდა, — გაიცანით — ჩემი ბავშვობის მეგობარი ჯიბო. როგორც იტყვიან, გთხოვთ, იცნობდეთ და სწყალობდეთ. ერთსაც ვიტყვი, ყველაფერი ნათელი რომ შეიქნას თქვენთვის — ამქვეყნად მრავალნაირი ამხანაგი არსებობს: არსებობს ამხანაგ-თანამშრომელი, ამხანაგ-მეზობელი, ამხანაგ-კურსელი, ამხანაგ-პურმარილელი, ამხანაგ-უფროსი, ამხანაგ-ხელქვეითი, ამხანაგ-უბნელი, მაგრამ ბავშვობის ამხანაგი მაინც სულ სხვაა, ჯიბო კი ჩემი ბავშვობის ამხანაგია. გახსოვს, მამაშენს შარვალი რომ დავუჭერით?

— რავა არ მახსოვს, — აროხროხდა ჯიბო, — მაკრატლით.

— და რომ ეძინა და ჩაიდნით წყალი რომ გადაასხი?

— მახსოვს მაგიც... რავა არ მახსოვს, — გადაფიჩინდა ჯიბო და სული ძლივს მოითქვა, — სულ იმას იმახდა, შენ მომკლავ, თუ მომკლავო.

— მერე, მართლა თქვენ მოკალით? — გაეხუმრა ახალგაზრდა და გაწითლდა.

— არა, თავისით მოკვდა, — გასერიოზულდა ჯიბო და საჩვენებელი თითი მკერდზე სამჯერ მიიკაკუნა, — გული...

— გრიშა, ლიმონათი მოატანინე, რა... — სთხოვა ქალმა.

ჯიბოს ლუდის დიდი კათხით დაალევინეს ჯარიმა. იმასაც ბევრი არ უფიქრია — ზომიერი, მძლავრი ყლუპებით გამოსცალა შამპანურით სავსე კათხა და მერე მაგიდას ღონივრად დაჰკრა, ძალიან მაღლა აისროლა და ზედ შემინებული ქალის თავზე დაიჭირა გამოცლილი სასმისი.

— აი, ხომ ასეთია არა?! — მიუბრუნდა სუფრის წევრებს გრიშა, — მაინც მიყვარს. ეს იმიტომ, რომ ბავშვობის ამხანაგია. ბარაქალა, ჯიბო!..

— კაცს ტყუილად არ გავაფუჭებ, — ძალიან მოულოდნელად გამოაცხადა გიგლამ, — ამდენი ხანია, ჩემს ადგილას ვმუშაობ, მაგრამ კაცი არ გამიფუჭებია.

— აგაშენა ღმერთმა! — აღფრთოვანდა გრიშა და ჭიქას წაატანა ხელი, — ეს თქვენ გაგიმარჯოთ, გიგლა-ბატონო. მაშინვე მივხვდი, კეთილი გულის კაცი რომ ბრძანდებოდით. არა, მაინც როგორი გულის ადამიანი ხართ, — და აღტაცებულმა შეუთვალა სახე, — ხშირი წარბები გაქვთ, მოკუმული ტუჩები, ბრაზიანი კაცივით, თვალებიც ბრაზიანი კაცივით გიელავთ, ამაყი და სიტყვაძვირი ბრძანდებით, მაგრამ სწორედ ისაა დიდებული, რომ ამ შესაშინებელი გარეგნობის მიღმა თქვენში კეთილი გული ძგერს. დიდხანს ეძგეროს!

— მადლობა, დიდი მადლობა!

— სწორედ ისეთი კაცი ბრძანდებით, — შესძახა გრიშამ, — იტალიელები რომ იტყვიან ხოლმე: „იო მოდო... იო მოდო ლა კაზა!“

— მადლობა, გენაცვალე, დიდი მადლობა!

— არაა ასე, დათა?

— ასეა, — თქვა დათამ.

— და თავს მოვიჭრი, — მოხიბლული შესცქეროდა გრიშა, — პრობლემა თუ არ გქონდეთ!

— არის... არის ასეთეებიც, — დაეთანხმა გიგლა.

— ხომ ვთქვი, აკი ვთქვი, დათა!

— კი.

და როცა ყველამ ადღეგრძელა, გიგლამ სამადლობელი თქვა:

— დიდი მადლობა, ჩვენი კაცობა და გამტანობა ჩვენს შვილებზე გადაგვეტანოს, რადგან ჩვენ წავალთ და ისინი დარჩებიან — ასეთია ბუნების გრაფიკი.

— იცოცხლეთ, — უსურვა გრიშამ და იქვე შეეჭვდა, — მშვენივრად კი იყო ნათქვამი, მაგრამ შვილი რა შუაშია, ჰა? ადამიანი რომ გიყვარდეს, აუცილებლად შვილი და მაზლი უნდა იყოს? არა, ისე კი არ გამიგოთ, მე დიდი მომხრე ვარ მამაშვილური სიყვარულისა, მაგრამ ამასთანავე უბრალო ნაცნობიც უნდა გიყვარდეს და გახსოვდეს, და რახან უკვე დავახლოვდით, ამასაც გეტყვით: შენი წყალობით ადამიანები უნდა გახდნენ უკეთესები, ვიდრე არიან — აი, პრობლემა.

— ერთი, პატარა ხნით გავალ და მოვალ ამ წუთში, — წამოდგა ჯიბო.

და უცებ ახალგაზრდა ალაპარაკდა:

— თქვენი პრობლემა, როგორც ასეთი, საკმაოდ თბილი და სასიამოვნოა, — დაიწყო მან. ლაპარაკობდა ძალიან მშვიდად, მკაფიოდ და ამაყად, — მაგრამ თქვენი პრობლემა მიამიტურია, ჩვენს საუკუნეში ეს არაა საკმარისი.

— რაო? — გაუკვირდა გრიშას, — უფრო ზუსტად ხომ ვერ გამოხატავდით თქვენს აზრს?

— სიამოვნებით, — ხელი ოდნავ, დახვეწილად აიქნია ახალგაზრდამ, — მთავარი ადამიანისათვის ისაა, რომ ცოდნის ზღვარს მიაღწიოს. ეს თავისთავად ძალიან რთულია, მაგრამ მეორეს მხრივ არც ისე რთულია, თუ ადამიანი ამას სერიოზულად მოინდომებს და თუ, რა თქმა უნდა, ბუნებრივი მონაცემებიც აქვს, მაგრამ თავის მხრივ მხოლოდ მონაცემებზეც არაა დამოკიდებული, რადგან ადამიანს უნდა შეეძლოს მონაცემზე ზრუნვა და შემდგომ თანდათანობით განაფართოვოს იგი.

— რა ქნას?

— განაფართოვოს, განავრცოს, და თუ მარტივად ვიტყვით, გაადიდოს.

— იო მოდო, — გაიკვირვა გრიშამ, — და ყველაფერი გაიგოს?

— ყველაფერი, რა თქმა უნდა.

გრიშამ შეხედა დათას, ქალს, შეჭმუხვნილ გიგლას და დაბნეულმა გაიღიმა:

— თქვენ ალბათ მაინც არ გულისხმობთ ყველაფერს?

— ყველაფერი, — მტკიცედ თქვა ახალგაზრდამ და სუფრაზე თითოთ უხილავი წრე შემოხაზა, — არის ყველაფერი.

— კი მაგრამ, როგორ შეიძლება ერთმა ადამიანმა ყველაფერი იცოდეს?

— ძალიან თავისუფლად.

— მაინც ვინაა ასეთი?

— ასეთები ცოტანი, მაგრამ მაინც არიან.

— მაინც?

— აი, თუნდაც... — ოდნავ წამოწითლდა ახალგაზრდა და სულ ცოტათი დაიმორცხვა, — მე.

— თქვენ? — შეხედა გრიშამ და ნერწყვი გადაყლაპა.

— მე, — გაიმეორა იმან.

— და თქვენ ყველაფერი იცით?

— დიახ, — და უხერხული დუმილის შემდეგ დაამატა, — თუ გნებავთ, მკითხეთ.

— რა?..

— რაც გაინტერესებთ.

— სუყველაფერი?

— რაც გნებავთ — ესე იგი, რაც გაინტერესებთ და რაც გაგეხარდებათ.

„ჰმ, ლამაზია ოხერი“ — გაიფიქრა გრიშამ და იქვე შეკითხვაც დაუსვა:

— აი, ვთქვათ, ვინ გახდება წელს ჩემპიონი ფეხბურთში?

— ჰე!.. — ათვალწუნებით შეხედა ახალგაზრდამ, — თქვენ ახლა ძალიან ცუდი შეკითხვა დასვით: ჯერ ერთი, ეგ წვრილმანია და მეორეც, მე ვიცი ის, რაც უკვე მოხდა და არა ის, რაც მოხდება.

— ესე იგი, — გაბრაზდა გრიშა და გამომწვევად მიაჩერდა, — თქვენ იცით ყველაფერი ის, რაც აქამდე მოხდა და, ამასთანავე, მსხვილმანი?

— დიახ, — თავი მძიმედ დაიქნია ახალგაზრდამ და ისევ გაწითლდა, — თუ არ გჯერათ, აქვე არა ვარ?

— ყურისძირში, არა? კარგი, ახლავე გკითხავთ! — დაექაღნა გრიშა და მიმოიხედა.

ისე იყო აღელვებული, კარგა ხანს ვერაფერი მოიფიქრა. ყოველშემთხვევისათვის მაინც მაგიდას მოავლო თვალი და განსაკუთრებული ვერაფერი შეამჩნია — მწვანილმოყრილი კიტრი და პამიდორი, ჭიქები, პური, ბიტკი, სულგუნი, მწვადი, შამპანურიანი ბოთლები. ქალს ხელი ჩამოედო მაგიდაზე და აწრიალებული გრიშა უნებურად მოეფერა ხელზე. მერე თითები შუბლზე მიიბჯინა, თითებშუა ჭერისაკენ ალაპყრო თვალები — იქაც ვერაფერი შეამჩნია; ნათურის დანახვაზე ერთი კი გაიფიქრა: ნუ, ელექტრობა წყლის ენერგიიდან მოდის, ეს ნაღდია, ამას ხომ არ ვკითხავ... — და ფანჯარაში გაიხედა. გარეთ ღამე იდგა, რესტორნიდან გასული შუქი ბაცად გადაკვროდა ასფალტის პატარა ნაგლეჯს და იქით კი სიბნელე იყო, მკვრივი, გაუვალი, და გრიშა მიხვდა, რა იყო „მსხვილმანი“.

— აი ჩვენ, ადამიანები, როგორ წარმოვიშვით? — მძიმედ წამოიწყო გრიშამ, — ჩვენ როგორ წარმოვიშვით?

— როგორ ასპექტში — მე და თქვენ თუ ჩვენი საერთო წინაპარი?

— თუ შეიძლებოდა, ყური დამიგდეთ, — ცივად უთხრა გრიშამ და გაიმართა, — სწავლულნი ამბობენ, რომ ადამიანის შექმნამდე იყო სხვა ტიპის არსება, იქამდე კი ათასნაირი მრავალუჯრედიანი ორგანიზმი, იქამდე კი, ვთქვათ, თხუთმეტუჯრედიანი, იქამდე — ხუთ, ორუჯრედიანი, დაბოლოს — დაბოლოს კი არა, თავიდან — იყო ერთუჯრედიანი და იმ ერთუჯრედიანიდან თურმე წარმოიშვა, — გრიშამ დიდი წრე შემოხაზა ჰაერში, — ყოველივე ეს. ახლა კი კეთილი ინებეთ და მიპასუხეთ — როგორ წარმოიშვა სწორედ ეს ერთუჯრედიანი?

— ეგ რა საკითხია, — ჩაეცინა ახალგაზრდას, — ერთუჯრედიანი წარმოიშვა ბირთვისა და პროტოპლაზმისაგან. და საერთოდ, თქვენი შეკითხვა ძირფესვიანად მცდარია და იცით, რატომ? ეს უმარტივესი ბირთვიცა და პროტოპლაზმაც კი უამრავი ნივთიერებისაგან შედგება.

— კი ბატონო! — დაიძახა გრიშამ, — და როგორ წარმოიშვა ბირთვის უპირველესი ნამცეცი?

— ბირთვი, — ახალგაზრდამ თითები შეატყუპა და მალლა ასწია, — როგორც უკვე აღვნიშნე, მრავალი ნივთიერებისაგან შედგება. მაგრამ თქვენ გაინტერესებთ, როგორ წარმოიშვა ყველაზე მცირე და პირველადი ნივთიერება, არა?

— ჰო, ჰო!

— ეს ხომ ცნობილი ამბავია, — ალერსიანად დაუყვავა ახალგაზრდამ, — ყველაფერი

წარმოიშვა ნივთიერებიდან, რომელსაც ჰქვია ფოტონი.

— რაო? — ორი თითით ყური მოიმარჯვა გრიშამ.

— ფოტონი.

— და ეს ჯანდაბის ფოტონი როგორღა წარმოიშვა?

— ფოტონს, — დინჯად, გასაგებად წარმოსთქვა ახალგაზრდამ, — ფოტონს წარმოშობა არ სჭირდება.

— ეს როგორ!

— თავისით არის.

— როგორ თუ თავისით... — დაიბნა გრიშა.

— ფოტონი თავისით არსებობს, იმას წარმოშობა არ სჭირდება, ფოტონი — არის.

— „არის“ კარგია, — გესლიანად ჩაილიმა გრიშამ, — მე გეკითხებით, როგორ წარმოიშვა.

— ყური კარგად დამიგდეთ და აბა, კარგად ჩაუფიქრდით ჩემს სიტყვებს... თუ გინდათ, რომ თქვენც განიფართოვოთ ზღვარი — ფოტონს წარმოშობა არ სჭირდება. კარგად ჩაუფიქრდით?

— რატომ არ სჭირდება, რატომ? — დაიგმინა გრიშამ.

— თავისით არის.

— ჰე... და თქვენ ყველაფერი იცით, არა?

— დიახ, — ჩვეულებისამებრ წამოწითლდა ახალგაზრდა.

— ადვილიც?

— რა თქმა უნდა. ადვილი უფრო ადვილია.

— მე რა მქვია, აბა?

— თქვენ? — გრიშა.

— ლაპარაკიდან გაიგეთ, არა?

— დიახ.

— აბა, მაგრა გამოგიცნია.

— დავლიოთ ერთიც, რა იქნება, — თქვა დაბრუნებულმა ჯიბომ.

— რაო? ჰო, დავლიოთ, დავლიოთ, — ჩაილაპარაკა შეფიქრიანებულმა გრიშამ, — ჩვენ გაგვიმარჯოს...

— მერე?

— მერე არაფერი — მიირთვით.

სადღეგრძელო რომ შეისვა, გრიშამ ისე მოულოდნელად აიქნია ხელი, ყველა შეკრთა, დამფრთხალნი მიაჩერდნენ, გრიშა კი ახალგაზრდას ჯიქურ შესცქეროდა:

— და თქვენ ამბობთ, რომ ყველაფერი ეს — ადამიანიდან დაწყებული მონპასი კანფეტამდე დამთავრებული — რაღაც ფოტონიდან შეიქმნა, არა?

— დიახ, დიახ, — მოფერებით უთხრა ახალგაზრდამ.

— იფ, იფ, რა კარგია?! — დაიბოღმა გრიშა.

— გეყოფათ, ბოლოს და ბოლოს, — თქვა გიგლამ, მაგრამ გრიშას ყურადღება არ მიუქცევია:

— კარგით, ვთქვათ ეგრეა, დავუშვათ...

— დავუშვათ კი არა, ეგრეა.

— კარგი, ჰო! — შეუძახა გრიშამ, — ეგრე იყოს, შენებურად. ახლა კი აგერ ფანჯარაში გაიხედე — ცას თუ ხედავ?..

— რა თქმა უნდა.

— ვარსკვლავებს?

— ვარსკვლავებსაც.

— და ახლა იმასაც თუ მეტყვი, რასაც გკითხავ, შენ ყოფილხარ ყველაფერი: აი, დედამიწის შემდეგ მთვარეა, მერე, თუ არ ვცდები, ვენერა, მარსიო, მზეო და ათასი სხვა პლანეტა... და შენ თუ მეტყვი, სად თავდება ყოველივე ეს, მართლა შენ იქნები, რაც იქნები — სადაა სამყაროს ზღვარი?

— ოო, ეს ძალიან ადვილი კითხვაა, — გულზე მოეშვა ახალგაზრდას, რომელიც ერთხანს თითქოს შეაკრთო მომდევნო შეკითხვის სირთულემ, — აი, კარგად მიყურე, — და ტეხასური შარვლის უკანა ჯიბიდან ფანქარი და ბლოკნოტი ამოიღო, — ყურადღებით მოისმინე და მიყურე — აი, ვთქვათ, ეს წერტილი არის ჩვენი დედამიწა, — და შუა ქალაქზე წერტილი დასვა, — ეს კი, — და წერტილს პატარა წრე შემოავლო, — მზის სისტემა, აი ეს კი, სხვა სისტემა, რომელშიც ჩვენი მზის სისტემაც შედის, და ეს კიდევ სხვა, უფრო დიდი სისტემა, და ეს კი... — და ახალგაზრდამ, მეშვიდე ოდროზოლოდო წრე რომ შემოავლო, თქვა, — აი ეს კი, ბოლო წრეხაზი, ისაა, თქვენ რომ გაინტერესებთ — ესაა სამყაროს ზღვარი.

— ვახ! — აღელდა გრიშა, — და ეს ზღვარია, არა?

— რა თქმა უნდა, აბა კარგად დაუკვირდით...

— რამდენი წრეა ესე იგი?

— შვიდი.

— ბოდიში, მაგრამ თქვენ ეს შვიდი წრე ორშაბათ-სამშაბათ-ოთხშაბათ-კვირა ხომ არ გგონიათ? რაღა მაშინ ეს მორჩენილი ადგილი მაგ თქვენი ბლოკნოტის ტევად ქალაქზე? ანდა ეს მაგიდა, სკამი, აგერ, ჩემო ბატონო, კედელი და მთელი ეს ქალაქი?

— ჰჰე, — გულწრფელად ჩაიცინა ახალგაზრდამ და ისევ იმ პირველ წერტილს დააბჯინა ფანქარი, — ჩვენ ხომ დავთქვით, რომ ყოველივე ეს ამ წერტილში, ანუ დედამიწაში შედის?

— აგაშენა ღმერთმა, — გულზე მოეშვა გრიშას, — მე ახლა უკვე ნამდვილად ვიცი, რომ თქვენ არაფერი იცით.

ახალგაზრდას არ სწყენია. იგი გაღიმებული შესცქეროდა სუფრას და აი, რა იგულისხმებოდა მის ნაღვლიან ღიმილში — რომ ისეთი ლიტერატურული ტრადიციების ქვეყანაში, როგორცაა საფრანგეთი, თავის დროზე ვერ დააფასეს სტენდალი და აპოლინერი, რომ სერვანტესი შიმშილობდა და რომ ბახის სიცოცხლეში ყველაზე აღიარებული კომპოზიტორი იყო ვინმე პიკოკი.

მაგრამ ახალგაზრდა სულ სხვას ფიქრობდა:

„არაფერი არ იცის... ბრიყვია“.

გრიშამ კი მესაღებ შეათვალა და ისევ გაიფიქრა:

„ჰმ, ლამაზია ოხერი... მაგრამ მე უფრო სიმპათიური ვარ“.

— გეყოფათ, ბოლოს და ბოლოს, — თქვა გიგლამ და ხელისგული მრისხანედ დადო მაგიდაზე.

— ნამდვილად გვეყოფა, გიგლა-ბატონო. მხოლოდ ერთი პატარა შეკითხვა და ნამდვილად გვეყოფა, — შეჰპირდა გრიშა და ახალგაზრდას მიუბრუნდა, — ყური დამიგდეთ, მცოდნე, მე რომ დავრწმუნდე, რომ მართლა ყველაფერი იცით, ერთი

ჩემებური შეკითხვა უნდა მოგცეთ. აი, ისიც: ერთხელ კიკეთიდან მოვდიოდი ტაქსით. წინ კიდევ ერთი მგზავრი იჯდა და, რა თქმა უნდა, მძღოლიც და უცებ შუალამისას, წყნეთში ვილაც კაცმა ხელი აგვიწია. გავუჩერეთ და ჩემს გვერდით დაჯდა. არც მთვრალი იყო და არც არაფერი. უცებ ჩაემინა... როგორ გგონიათ, როგორი კაცი იყო ის კაცი?

— როგორ გამოიყურებოდა?

— არ ვიცით, ბნელოდა.

— მაშინ... როგორ ეცვა?

— ისევ ბნელოდა, — მოუჭრა გრიშამ.

— ეგრე ძნელია ადამიანის გამოცნობა. არა, საერთოდ, კია ადვილი ადამიანის გამოცნობა, მაგრამ...

— ადვილია, არა? რის მიხედვით?..

— თუნდაც... — ხელების მიხედვითაც კი შეიძლება: არის ხელი — შემოქმედი, ხელი — ზარმაცი, ხელი...

— ჰე... და თქვენ ამას უფრო აქცევთ, არა, ყურადღებას?..

— სხვა რაღა რჩება...

— რომ დაიძინა, — ხაზგასმით უთხრა გრიშამ.

— ეგებ მთვრალი იყო.

— არა, მთვრალი არ ყოფილა.

— ეგება ავადმყოფი იყო, არანორმალური.

— არა. ხელში საქალაქად ფრთხილად ეჭირა და ტაქსის ფულიც მოზომილად გადაიხადა — ორ მანეთამდე დაწერა მრიცხველმა და იმან სამი მანეთი მისცა.

— და ამის მიხედვით ვიმსჯელოთ?

— არა... იმან დაიძინა.

— რა მოხდა, ბოლოს და ბოლოს, რომ დაიძინა? — გაიოცა ახალგაზრდამ.

— რა და შუალამით, ქალაქგარეთ, უცნობ ხალხს მანქანაში რომ ჩაუჯდები და თუ არც მთვრალი ხარ და არც ავადმყოფი და მაინც მშვიდად ჩაგეძინება, — ესე იგი კარგი კაცი ხარ — მიმნდობი... უეჭვებო, — და ახალგაზრდას ამრეზილმა შეხედა, — ყველაფერი თუ იცი, ყმაწვილო, ეგეც უნდა გცოდნოდა!

— დიდი ამბავი, თუ დაიძინა, — არ თმობდა ახალგაზრდა, — ამაში ზღვარს ვერა ვხედავ.

— და თქვენ გგონიათ, ზღვარის გარდა სხვას აღარაფერსა აქვს მნიშვნელობა? და არც იმას აქვს მნიშვნელობა, ადამიანი როგორია?

— როგორია, როგორია! — ცოტათი გაბრაზდა ახალგაზრდა, — აი თქვენ, მაგალითად, როგორი ხართ?

— მე კარგი ვარ! — დაიძახა გრიშამ.

და ისეთი სიჩუმე ჩამოვარდა, მაშინვე იგრძნობოდა, დიდხანს რომ ვერ გასტანდა.

...პირველმა ჩაიფხუკუნა ჯიბომ, ბავშვობის ამხანაგმა. მერე თვით მოლუმულმა გიგლამაც გაიღიმა. შემდეგ ორაზროვანი ღიმილი დამცინავ ღიმილად შეეცვალა ახალგაზრდას. მერე ქალმაც ჩაიხითხითა — „რა ხარ გრიშა, რა ხარ?“ და ბოლოს თვით დათამაც მიამიტად რომ გაიღიმა, ჯიბომ ხარხარი ატეხა. ახარხარდა გიგლაც, საოცრად შეეცვალა სახე, თავი უკან გადააგდო და მხრები აუცახცახდა. ფართოდ გაიღიმა

ახალგაზრდამ და ლამაზი კბილები გამოაჩინა. ქალი წვრილი ხმით აკისკისდა და თვალეზზე ცრემლები მოადგა. ცრემლები მოიწმინდა გიგლამაც და ისევ გადასწია თავი, ამასობაში კი ჯიბომ, ბავშვობის მეგობარმა, ღრმად შეისუნთქა, თითო მიაშვირა გრიმას და ისე გაბმულად აჭიხვინდა, მთელი რესტორანი იმას მიაჩენდა. გულიანად ილიმებოდა დათაც და ხალხი მიხვდა, ვისზედაც ეცინებოდათ — მაგიდასთან ექვსნი ისხდნენ, ხუთი იცინოდა, მეექვსე კი გაოგნებული შესცქეროდა ახარხარებულ თანამესუფრეთ.

— ეს კარგია, კარგი ყოფილა, მართლა კარგი რამე ხარ, გრიმა! — იხრჩობოდა ჯიბო. გიგლას მუცელზე მიედო ხელები, სკამზე ცახცახებდა, თავი გადაეწია და თითქოს გამურულ ჭაღს უყეფდა.

— რა ხარ, გრიმა, რა ხარ, შენ რა გითხარი, რანაირი ხარ, იცი? — კისკისებდა ქალი.

— არა, მართლა რანაირი ხარ, ჰა? — ელიმებოდა დათას.

— გრიმა! რა იკისრე ეს, შე ძველო! — შეუძახა ჯიბომ.

და ღიმილ-ხარხარი იქამდე გაგრძელდა, სანამ გრიმა არ წამოხტა, ოფიციალტთან მიირბინა, ფული დაუგდო და გასასვლელისაკენ გაემურა.

ყველანი ერთად გამოედევნენ.

— კარგი ახლა, დამშვიდდი, — უთხრა ჯიბომ და მკლავზე წაატანა თითები, მაგრამ გრიმამ ხელი ღონივრად დაიქნია და სიტყვებით „გადი, თავი გამანებე“ გზა განაგრძო.

— კარგი, გრიმა, ვიხუმრეთ, ვიცინეთ, რა მოხდა, — შინაურულად შეუძახა გიგლამ.

— მიდი-მიდი, — მხარუკულმა მიუგდო გრიმამ და კინაღამ ხორაგით დატვირთულ ოფიციალტს დაეჯახა. უნებურად ფეხისწვერებზე შედგა, წონასწორობა ვერ დაიცვა და გვერდზე გახტა, დათასაკენ. დათამაც ისარგებლა და არ დააყოვნა:

— კარგი რა, გრიმა...

— თავი გამანებე, შენ ყველაზე ვარესი ხარ! — უთხრა გრიმამ.

— შევრიგდეთ, თუ კაცი ხარ! — შესთავაზა ჯიბომ.

— ბავშვობის ამხანაგი არ იყო, ჩამოგიღებდი კბილებს! — იყო პასუხი.

ქუჩაშიც ასეთივე თანმიმდევრობით მიდიოდნენ: წინ — გრიმა, უკან კი ჯგროდ მისდევდნენ ჯერ — ქალი, მერე — ჯიბო და დათა, ბოლოს კი გიგლა და მცოდნე.

დროდადრო რომელიმე შეუძახებდა: „კარგი ახლა, შეჩერდი!“ მაგრამ გრიმა უკანმოუხედავად გაიქნევდა ხელს და ნაბიჯს უმატებდა. ასე გაიარეს პატარა სკვერი და ხრეში ააშრიალეს, მერე ჩაუარეს მწვანეში ჩაფლულ ეზოს, საიდანაც სინათლე გამოდიოდა და ამ შუქზე გატრუნულ ფინიას, რომელიც თვალეზზე ჩამოყრილი თეთრი კულულებიდან უჭვრიტინებდა მიმავალ ხალხს და კაცი ვერ შეატყობდა, გულში რა ედო. ჩაუარეს გახევებულ მეთევზეს, რომელმაც ხმაურზე უკმაყოფილოდ მოაბრუნა თავი და შორს მოისროლა პაპიროსი. ჩაუარეს დიდ ხეს, რომელზედაც დანით იყო ამოჭრილი „მ+ზ“ და სხვა ხეებსაც ჩაუარეს. და როცა გრიმამ ჭიშკარს ფეხი ჰკრა და კიბე აირბინა, ოთახში სინათლე აანთო და საწოლის ქვემოდან დიდი თეთრი ჩემოდანი გამოათრია, ქალმა ოთახში შესდია, დათა კართან შეჩერდა, ჯიბო — კიბეზე, მცოდნე და გიგლა კი ეზოში დადგნენ და უხმოდ იყურებოდნენ მალლა, აივნისაკენ, სადაც ოთახიდან დროდადრო გრიმას უზარმაზარი ჩრდილი სხლტებოდა.

გრიმამ კი სკამზე სათუთად გადაფენილი პერანგი გაბრაზებულმა მოჭმუჭნა და ჩემოდნისაკენ რომ ისროლა, ქალი გაუბედავად შეეხო მხარზე და ჰკითხა:

— რაა, რას აპირებ გრიმა, სად მიდიხარ?

— აღარაფერი აღარ მინდა, — თქვა გრიშამ და თეთრი შარვალის მოკეცა, — მე წავალ, მე დღესვე წავალ ჩემს მოზრდილ ქალაქში, სადაც ახლა გაცილებით მძიმე კლიმატური პირობებია, და მე აღარ მინდა ზღვა, ნავი, პალმები და ყოველივე ეს, მე წავალ ჩემს ქალაქში, სადაც ბენზინის მწკლარტე სუნია და სიმხურვალისაგან ასფალტი დნება. მე აღარ მინდა აქ!

— შენ ხომ კიდევ ერთ კვირას უნდა დარჩენილიყავი. რა იყო, გრიშა, სხვამ თუ გაწყენინა, მე რატომ მიბრაზდები?

— ყველანი ერთი ხართ, — თქვა გრიშამ, — ორ-ორი ხელი და ფეხი გაქვთ და ერთი ჭკუა. თავი გამანებეთ, ყველანი ერთი ხართ, მე ჩემს ქალაქში წავალ, სადაც ახლა ბენზინის სუნია.

— აქაც კია მანქანები, დარჩი, რა იქნება, გრიშა?

— ბენზინის სუნისთვის არ მივდივარ მე! — დიდ ქალაქში უფრო დავიკარგები და იმიტომ.

— რა გჭირს დასაკარგავი, გრიშა!

— თქვენთვის უნდა დავიკარგო, თქვენთვის, აბა, ჩემთვის კი არა! დიდი ბოდში, რომ გაწუხებდით — ან მე არა ვარ თქვენი ღირსი, ანდა — პირიქით.

— და რა არის ბოლოს და ბოლოს ასეთი გაბრაზება?

— გაბრაზება კი არა, — სუნთქვა შეეკრა გრიშას, — ჩემს ადგილას ჯონ გრეი ამოგზოცავდათ ყველას! — თქვა და ჩემოდანიც დაკეტა. მერე აივანზე გავიდა და მეორე კარზე დააკაკუნა:

— შინა ხართ? აგერ, ბატონო დურუ, ჩემი ოთახის ქირა.

— რა გეჩქარება, ბაბაჩი?

— ასეა ალბათ საჭირო... — და უცებ გრიშა იმაზედაც გაბრაზდა, ჯიბიდან ქაღალდის ფული ამოიღო, სულ ნაკუწ-ნაკუწად აქცია და ჰაერში აისროლა, — ა ბატონო, ფული თუა ყველაფერი!

დურუმ კი გაჭირვებით ჩაიმუხლა, თვალი მოჭუტა: შედარებით მოზრდილ ნაგლეჯს დააკვირდა და მერე ქვემოდან ამოსცინა:

— სამი მანეთი რა ფულია, ბაბაჩი?

„უუხ... ჯიუტია, ბებერი!“ — გაიფიქრა გრიშამ და კიბეზე დაეშვა. უგანეს და მერე ისევ გასდიეს. გრიშას მიჰქონდა თავისი თეთრი ჩემოდანი და პიჯაკი მხარზე მოეგდო. უკან ქალი მისდევდა, მერე — ჯიბო და დათა, ბოლოს კი გიგლა და ახალგაზრდა. ასეთივე თანამიმდევრობით მიადგნენ ვაგზლის სალაროს და სანამ გრიშა ბილეთს აიღებდა, მცოდნეს ვიღაცა ძალიან გამხდარი ამოუდგა უკან. ის ქალი ეკუთვნოდა ადამიანთა იმ კატეგორიას, მატარებელზე დაგვიანების პანიკური შიში რომ აწუხებთ, და უცებ გრიშას ხუთივემ რომ გასდია და გზა სალაროსაკენ თავისუფალი აღმოჩნდა, შვებით ამოისუნთქა.

გრიშამ კი ჯიქურ მიაშურა თავის ვაგონს და სანამ გამყოლი ფარნის შუქზე გულგრილად ამოწმებდა ბილეთს, გამცილებლებს მიუბრუნდა:

— დიდი მადლობა ყურადღებისათვის, ახლა საჭირონი აღარა ხართ, კარგად ბრძანდებოდეთ!

— კარგი ახლა, დარჩი, რა მოგივიდა, რა ბზიკმა გიკბინა?! — უთხრა ჯიბომ.

— ბავშვობის ამხანაგი არ იყო, მე ვიცი მაშინ... ჰაი, დედასა! — ჩაილაპარაკა გრიშამ და

ვაგონის სამი მაღალი საფეხური აიარა. მერე უფრო ღრმად დააპირა გასვლა, მაგრამ ვიღაცა წაკუზულ კაცს გადააწყდა, რომელიც მძიმე ტომრებს ეძიძგილავებოდა და ვაგონის სიღრმეში შესასვლელი გზაც ტომრებით იყო ჩახერგილი.

„ცხოვრებაში ყველგან ნაღდია თითო ასეთი კაცი, — გაიფიქრა გრიშამ, — ხელს რომ გიშლის, ისეთი...“ — და ისევ ვაგონის კართან დადგა, გამცილებლებს სახეში მიაჩერდა და იგრძნო, შამპანური რომ მოეკიდა.

„ესენი თუ არ მოვიშორე, ცუდადაა საქმე, ალყაში ვარ“, — გაიფიქრა და საქმეს შეუდგა: — რატომ გაქვთ ახლა ასეთი ჩვეულებრივი სახე, გიგლა-ბატონო? — გამომწვევად დააცქერდა ერთ-ერთ გამცილებელს, — რატომ არ იღუშებით, როგორც ეს თქვენთვის წესი და რიგია?

— მაგი ვიცი მე, როდის რა ვქნა, — თქვა გიგლამ და მოიქუფრა.

— ხომ გაცინეთ ბევრი, გიგლა-ბატონო, ხომ გაგინხარეთ გული? მე კი ისეთი კაცი მეგონეთ, იტალიელები რომ იტყოდნენ: იო მოდო... იო მოდო ლა კაზა.

განრისხებული გიგლა წასვლას აპირებდა, მაგრამ ცნობისმოყვარეობამ დასძლია და მცირეოდენი ყოყმანის შემდეგ ფოლადის ბორბალს მიაჩერდა და ისე ჰკითხა:

— რას ნიშნავს მაგი სიტყვები?

— აგი სიტყვები, — გამოაჯავრა გრიშამ, — იტალიური სიტყვებია და სულ სხვა რამეს ნიშნავს, ვიდრე თქვენ გგონიათ... მაგრამ ისე კი არ იფიქროთ, რომ დაგცინოდით; არა, მე მქონდა ამ შეუსაბამო წინადადების თქმის უფლება, რადგან მთავარი სიტყვები კი არაა, მთავარია — ინტონაცია. ხოლო თავისთავად ეს სიტყვები იტალიურია და ნიშნავს: მე მივდივარ სახლში. „იო მოდო“ — მე მივდივარ, „ლა კაზა“ — სახლში. არ ამიხდა მართლა? ახლა მე იო მოდო ლა კაზა.

და ხმამაღლა გასძახა:

— იო მოდო! იო მოდო ლა კაზა!

გიგლა კი ჩაფიქრებული წავიდა. ჯერ დაბნეული მიაბიჯებდა, მაგრამ მერე ისევ მოიღუშა; თავიც ასწია და მრისხანედ მიაჩერდა პირველსავე შემხვედრს, რომელიც სწრაფად და აშკარად, ქალი აღმოჩნდა, სალაროსთან უკან რომ ამოუდგა და ახლა კი ასეთ უმიზეზოდ განრისხებულ მამაკაცს ფრთხილად აუარა გვერდი.

— თქვენ, თქვენ არ მიჰყვებით, ყმაწვილო? — ამჯერად ახალგაზრდას დაეკითხა გრიშა და შეტრიალებულს მიაძახა: — კარგად ბრძანდებოდეთ, ყოველივე კარგს გისურვებთ — იმ თქვენი ფოტონის მუხლი და ჯანი მოგცეს!

მაგრამ ახალგაზრდა არ დაბნეულა და უცნაურ-ორაზროვანი ღიმილი უნებურად იმავე გამხდარ ქალზე შეაჩერა, რომელმაც გაკვირვებულმა ჩაუარა, თვალი გააყოლა და მერე სანდომიან კაცს მიაშურა:

— ბოდიში, ეს თბილისის მატარებელია?

— კი, — მიუგო დათამ.

— იმახე კი-კი და სულ წინ წახვალ, — გაბრაზდა გრიშა და დათას დაემანჭა. — შენ ყველაზე ვარესი ხარ, იცოდე. წადი ახლა სახლში.

— კარგი, — თქვა დათამ და წავიდა.

— წადი შენც, ჯიბო... წადი, ჭირიმე, — მოულოდნელად დაუყვავა გრიშამ, — კი მაწყენინე ძალიან, მაგრამ რა ვქნა — მაინც ბავშვობის ამხანაგი ხარ.

— კარგად იყავი, გრიშა, — შესცინა ჯიბომ.

ქალიდა დარჩა.

მეტისმეტად შესცქეროდნენ ერთმანეთს.

— რა რიცხვია დღეს, ჩიტო? — ჰკითხა ბოლოს გრიშამ.

— ცხრამეტია, მგონი. ჰო, ცხრამეტი.

— ხომ მომწერ?

— აბა, რა...

— მისამართი რომ არა გაქვს?

— უი, მართლა... — ლოყაზე ხელისგული სწრაფად მიიღო ქალმა.

— ქალაღდი და ფანქარი თუ გაქვს?

— არა.

— მაშინ მოკითხვამდე მომწერე — მთავარი ფოსტა, მოკითხვამდე... სახელი და გვარი, იმედია, გახსოვს.

— აბა, რა, აბა, რა, გრიგოლ კეჭერაძე...

— მემახსოვრები, მემახსოვრები, ჩიტო, გახსოვს, ასკინკილათი რომ გავრბოდით წვიმაში... და ისიც, ისიც გახსოვდეს, ადამიანი ად...

მაგრამ გამყოლმა გააწყვეტინა:

— ბოლოს და ბოლოს, გაატარეთ მგზავრები, რას დამდგარხართ გზაში!

— ყველანი ერთი ხართ, — ისევ იფეთქა გრიშამ, ქალსაც ნაწყენი მიაჩერდა და ოდნავ შებარბაცდა, რადგან მატარებელი დაიძრა.

— იო მოდო, — დაიძახა გრიშამ, — იო მოდო ლა კაზა! ძლივს არ გამომადგა ეს ჭემმარიტი სიტყვები?

და რადგან გრიშას პატარა ხანს მაინც ეძინა და სადგურ სამტრედიასთან გამოეღვიძა, მანამდე დრო გვაქვს და მატარებელს ნება-ნება მივყვეთ. სულ სხვაა მატარებელი დღისით, როცა აფუსფუსებული ქვეყნის ხმას ბორბლების დგრიალი ფარავს და თუ ხნიერიც არ ხარ და ხიფათის უზარმაზარი სასმელიდან სულ მცირეოდენი მაინც გინდა მოწრუპო, შეგიძლია, სრულიად უმიზეზოდ კიბეზე დადგე, და როცა ქარი აზუზუნდება, უეცრად მაცდური სურვილი აგეკვიატება — სახელურს ხელი შეუშვა და გაითქვიფო რელსების პირას მიყრილ, სისწრაფისაგან უსაშველოდ წაგრძელებულ რიყის ქვებში, და რომ სახეში გეძგეროს ძლიერი, დაუნდობელი დარტყმა და იდაყვების გადაყვლევა ხომ ჯიბეში გიდევს, და რომ ყოველივე ეს იმდენად საინტერესოა, მართლაც მზადა ხარ, ხელი შეუშვა პრიალა სახელურს, მაგრამ ამის ნაცვლად შემცივნებული თითები უფრო ღონივრად ბლუჯავენ სადღაც მთაში მოჭრილ ხეს, ახლა გაჭენებული რკინის სახლის უმნიშვნელო დანამატად რომ ქცეულა. თვალეზსაც ჭუტავ და მაცდურმა სურვილმა ისევ რომ არ დაგიაროს, შორს, მთებისაკენ გაიხედავ, რადგან როცა შორს იყურები, ისე ძალიან აღარ იგრძნობა სისწრაფე.

მაგრამ თუ მატარებელი მიდის ღამით, და თუ კიბეზე დადგომის მაგვარი რამ მაინც მოგეპრიალებათ, საკმარისია, ფანჯარა ოდნავ ჩამოსწიოთ და ვიწრო კუპეში დაურიდებლად შემოჭრილი ხმაური ყოველივეს გადაგაფიქრებინებთ, რადგან ღამით, მოგეხსენებათ, ძალიან ბნელა და ხმაურსაც სულ სხვა ფასი აქვს. მატარებელი კი, ეს გაჭიმული, განათებული ღამის მღვიძარა, სრულიად უცნობ, ჩაშავებულ ადგილებში მიგრიალებს, ყოველ შემთხვევაში, თქვენი ფანჯრიდან ასე მოჩანს. ხანდახან თუ მოჰკრავთ თვალს განათებულ აივანს, ანდა ვიღაცის მიერ დანთებულ ცეცხლს, ანდა

შავად ჩაქროლილ ელექტრონის ბოძს, და ფანჯრიდან გავარდნილი სინათლე ტალღად გადადის იქვე, თქვენი ფანჯრის წინ, მკრთალად აბჟუტებულ მიწაზე და გიკვირთ, ასეთი მწარე ხახუნისაგან ოდნავადაც რომ არა ცვდება, და მერე თქვენი გაკვირვებაც გიკვირთ, მაგრამ არც ისე, რადგან თვლელმა გერევათ და სიბნელეს შესცქერით, მაგრამ ყოველივეს ხედავს კაცი, რომელიც ზის მატარებლის თავში, მოწყენილი და მაინც დაძაბული, მის წინ კი ელავს წყვილი რელსი, მძლავრი პროექტორით განათებული, და პატარა თეთრი ბომბები, რომლებზედაც ციფრების გარჩევაც კი შეიძლება, და მწვანე-მწვანე შუქნიშნები, და მატარებელი დგრიალით მისდევს საკუთარ სინათლეს და რამდენიც არ უნდა შთანთქას, წინ სწორედ იმავე სიგრძის განათებული გზაა და კაცს, ვისაც აბარია ეს უზარმაზარი სახლი მძინარე ადამიანებითა და იმათი ჩემოდნებით, თუ სადმე ძალიან მოეწყინება, ხელს ოდნავ ასწევს და მაშინვე გაბმული საყვირი დანასავით შეიჭრება სიბნელეში.

მაგრამ თუ მატარებელს გადავუსწრებთ და იქ დავვლოდებით, სადაც არც სოფელია და არც არაფერი, და თუ სიბნელესაც შეეჩვევით, ცივ რელსსაც შეგიძლიათ ხელი დაადოთ, რადგან ამ სიბნელეში, სოფლიდან მოშორებით, მხოლოდ და მხოლოდ თქვენ ბრძანდებით იქაურობის ოდნავ შემინებული, დაძაბული პატრონი, და მოლოდინში სმენად გადაიქცევით, რადგან ღამესაც აქვს თავისი ხმები, თქვენთვის გამოუცნობი, სუსტი და შემამფოთებელი — იქვე, სიბნელეში, რაღაცეები ხდება. ბუჩქზე ფოთოლი რომ იმართება, იმასაც ხმა აქვს, მაგრამ თქვენ არ იცით, საიდანაა ეს ჩქამი და ეგება არცაა ფოთლისაგან და მხოლოდ ჭრიჭინას ხმა თუ დაგამშვიდებთ, რადგან იგი დღისითაც არ ჩანს, ხოლო თუ ციციანთელამ წამით გაიკვესა, მოგეხსენებათ, დიდი ამბავია. და უცებ რაღაც აშკარა ცვლილებას გრძნობთ — ირგვლივ ყოველივე მქლავნდება, და მიიხედავთ, და იქ კი ჩანს უზარმაზარი თეთრი თვალი და სვეტი, წინ რომ მოუძღვის ღამის მალვიძარას და ხეებს, ბუჩქებს და ბორცვებს აჩენს, თქვენ კი ახლა რელსზე ხელის დადებას ვეღარ გაბედავთ, რადგან იგი აშკარად მატარებლისაა. და უკვე მკაფიოდ აღწევს თქვენამდე ხმა, რომელიც იზრდება, სინათლესავით მატულობს და თქვენ, შეცბუნებული, რელსების პირას სინათლისაკენ ზურგშექცევით დაჯდებით, რაღაც წარმოუდგენლად უზარმაზარი კი თავს დაგატყდებათ აღზევებული თანხმოვნებით: დრბბ, დრბბ, დ! — და თუ ფეხზე დგახართ, უფრო გაიმართებით წელში, ხოლო თუ ზიხართ, საცოდავად მოიკუნტებით და თვალეხსაც ვეღარ აცეცებთ, ისეთი სინათლეა. მაგრამ თუ მოგინდებათ მატარებლის დანახვა შორიდან, მაშინ უნდა წაბრძანდეთ რელსებიდან შორს, ბნელ ღამეში გადაიაროთ ხშირი ბუჩქებით დაფარული ბორცვი, უნდა იაროთ ძალიან ფრთხილად, რადგან ყოველ ნაბიჯზე მოგეჩვენებათ, თითქოს სწორედ თქვენს წინ ღრმა ორმოა, და თუ მაინც ძალიან გნებავთ მატარებლის დანახვა, შემინებულმა და საკუთარ თავზე დროდადრო გაბრაზებულმა კარგა ხანს უნდა იაროთ მარტომ, რადგან სხვასთან ერთად ღამის მატარებლის დანახვას აღარ აქვს ის ფასი — მარტოკა უნდა ბრძანდებოდეთ. და სამაგიეროდ მეორე დღეს, როცა გაიხსენებთ, რა გასაოცრად და რბილად ჩაიარა უზარმაზარმა შემადგენლობამ, ყვითლად და ლურჯად განათებული ფანჯრებით, მხოლოდ მეორე დღეს დააფასებთ იმ ახირებულ სურვილს, რომელმაც ბნელში შეშინებულს ფრთხილად სიარული გაიძულათ. და თქვენ შეჰყურებდით ღამის მატარებელს, საკუთარ სინათლეს რომ ნთქავდა და ლურჯად განათებული ფანჯრების დანახვაზე გაიფიქრეთ, რომ ყველა მგზავრს ეძინა, მაგრამ ეს

ასე არაა, თითო-ოროლა კაცს ყოველთვის ღვიძავს ხოლმე, თავისი საფიქრალი აწუხებს და ჭერს შესცქერის. ყოველ შემთხვევაში, სამტრედიის იქით ნამდვილად ფხიზლობდა ერთი წამოწოლილი კაცი, რომელიც საშინელმა წყურვილმა გამოაღვიძა.

პირველი, რაც გაიფიქრა, იყო: „სადა ვარ... ჰა!.. ჰო“.

თავატკიებულს პირი უშრებოდა, იწვა და ბურანში ჩაესმა:

— იქ თუ არ იყოს, სამსახურში მიდი. აბა ჰე, ადი, ადი, დაურეკე აუცილებლად.

— კი, კი.

„დათა ხომ არ იყო? — გაიფიქრა გაბრუებულმა გრიშამ, — აჰ, არა, არა“. მატარებელი ისევ რომ დაიდრა, თანაბარი რწევა ესიამოვნა, თვალი მილულა და უცერად რკინის ხიდზე ადგრიალებული ბორბლების ხმამ საბოლოოდ გამოაფხიზლა. იწვა გრიშა ხის თაროზე, შეჰყურებდა ვაგონის ჭერს. რიონს რომ გასცდნენ, წამოდგა და პირსაბანში წყალი დალია, მერე ისევ დაწვა. ჭერში ლურჯად აციაგებულ შუქს შესცქეროდა, ლურჯი სინათლე ფარფატებდა კუპეში.

„არ უნდა მეტყვა, — გაიფიქრა გრიშამ პლატფორმა არგვეთასთან, — როგორ შეიძლება ახლადგაცნობილ ხალხთან გულის გადაშლა, არ უნდა მეტყვა... მაგრამ ნასვამი ვიყავი“.

„და, საერთოდაც, — გაიფიქრა გრიშამ პლატფორმა საქარასთან, — რა საჭიროა ლაპარაკი? საქმეს ლაპარაკი არ უყვარს, მე კი... მაგრამ ნასვამი ვიყავი“.

„კარგი კარგია, — გაიფიქრა გრიშამ იქვე, ფეროშენადნობთა ქარხანასთან, — მაგრამ რა საჭიროა ამის საჯაროდ გამოცხადება?“

ყველაზე მეტი რამ კი სადგურ ზესტაფონთან გაიფიქრა, სადაც მატარებელი დიდი სადგურის ხათრით მთელი ათი წუთი დგას.

„ხმამალ-კარგი არ შეიძლება, — ასე ფიქრობდა გრიშა სადგურ ზესტაფონში, — კარგი ვარო, რომ ვიძახდი, ტყუილი კი არ მითქვამს, მაგრამ მაინც... ხმამალ-კარგი არ შეიძლება, ესეც ხომ საკუთარი სიკარგის დაგროვებაა, დაგროვება კი, თანხისა არ იყოს, შეგცვლის... მაგრამ პრობლემა?“

„ხმამალ-კარგი არ შეიძლება, — გაიფიქრა გრიშამ, ისევ დიდ სადგურ ზესტაფონში, — ჩუმ-კარგი უნდა იყო. ვინც რა უნდა თქვას, ვისაც რა უნდა, ის გააკეთოს, შენ კი სიცუდეში არავის არ უნდა აჰყვე და ჩუმ-კარგი იყო — აი, პრობლემა“.

„კი მაგრამ, — შემოესმა გრიშას სადგურ შორაპნამდე, — სხვა? სხვამ რაღა ქნას?“

„სულელო, სხვას რას დაეძებ, შენს თავს მიხედე, — გაუჯავრდა გრიშა დათას, — მე ხომ გარკვევით ვთქვი, რომ თვითონ უნდა იყო კარგი, და სხვაც ხომ თვითონაა, სხვაც ხომ „თვითონაა“ ამ შემთხვევაში, თუკი ისაა მთავარი, რომ თვითონ უნდა იყოს კარგი? ამიტომ სხვაც თვითონ უნდა იყოს კარგი. შენ იჯექი შენთვის ჩუმად და...“

და სადგურ შორაპანთან საბოლოოდ დაადგინა:

„ხმამალ-კარგი არ შეიძლება, — ასე გაიფიქრა გრიშამ საშუალო სადგურ შორაპანთან, — ჩუმ-კარგი უნდა იყო, ხმამალ-კარგი არ შეიძლება — ეს ნაღდია, აი, მთავარი...“

და ისევ ჩაემინა.

ვაგონის ფანჯრიდან გამოვარდნილი მკრთალი სინათლე კი ისევ ეხახუნება ბუჩქებს, კენჭებს, მიწას, ეხახუნება და ბოლოს მაინც გაიცრიცება და საერთოდ გაქრება, რადგან... გათენდა.

გრიშა მიაბიჯებდა თავის ქალაქში, სადაც ჯერ ძალიან არ ცხელოდა, რადგან დილა იყო, მაგრამ იგრძნობოდა, ნაშუადღევს მართლა რომ დადნებოდა ასფალტი. გრიშა თეთრი

ჩემოდნით ხელში მიაბიჯებდა მშობლიურ ქალაქში და ყოველ ნაბიჯზე ეცვლებოდა გუნება — ხან ფიქრობდა, რომ მართლი იყო, ხან კი ეჭვი ეპარებოდა ამაში. მაინც გემრიელად ისუნთქავდა ბენზინის სუნით გაჟღენთილ ჰაერს და დასადნობ ასფალტზე ისე მიაბიჯებდა.

„მე ზედმეტი არაფერი მინდა, — ფიქრობდა გრიშა, პატარა შადრევანთან მივიდა და წყალი დალია, — მე მინდა მხოლოდ ჩემი წილი ეს წყალი, ეს ჰაერი, პური, ტანსაცმელი... ბინა, ავეჯი“.

და აქ იგრძნო, რომ შორს წავიდოდა.

„ზედმეტი მაინც არაფერი მინდა, — გაიფიქრა გრიშამ, — არც განსაკუთრებული, — და გაახსენდა, — პრობლემას თუ არ ჩავთვლით, მაგრამ ეს ხომ ფუფუნების საგანი არაა“.

მერე გრიშამ მაღაზიაში იყიდა პური, ყველი, კარაქი, დაბალი შადრევნიდან კიდევ დალია წყალი და გაიმართა თუ არა, ვიღაცა უცნობი კაცი მივარდა.

— გაუმარჯოს!

— გაგიმარჯოს! — გაუკვირდა გრიშას.

— რა რიცხვია, თუ გახსოვს დღეს? — არეულად მიაჩერდა მთვრალი.

— დღეს, ცრამეტი... ოცი!

— ჰოდა, მერე?

— რა მერე?

— აღარ გახსოვს?

— რა უნდა მახსოვდეს?!

— დღეს რომ ჩემთან უნდა მოხვიდე, აღარ გახსოვს, არა? ესაა ჩვენი მეგობრობა?

— კი, მოვალ, — თქვა გრიშამ და გაცლა დააპირა.

— ხომ მოხვალ? — პიჯაკის ღილზე წაეტანა მთვრალი, — რომ არ მოხვიდე, დამკარგავ, იცოდე!

— როგორ არ მოვალ, აუცილებლად მოვალ.

— ოო, მასე, ყოჩაღ, — შეაქო კაცმა და მხარზე დაჰკრა ხელი, — რვაზე შევიკრიბებით ზუსტად. აბა, შენ იცი, სულ შინაურები ვიქნებით.

— წყალი არ გაუვა, — ხელისგული აჩვენა გრიშამ, — ხომ ისევ იქა ხარ?

რომ დაემშვიდობა, ერთი კი მალულად გახედა და გაიფიქრა — „ნეტავ ვის მიმამგვანა“... და ძალიან შეეჭვდა: „დამცინა თუ... ნეტა მართლა ვგავარ ვინმეს?“

გრიშა მიდიოდა ქუჩაში, თეთრი ჩემოდნით ხელში, მხარზე პიჯაკმოხურული, დაეჭვებული ათვალთვლებდა ხალხს, სხვადასხვანაირ სახეებს, და რძის რიგში ბევრი ადამიანი ერთად რომ დაინახა, უცებ ძალიან აღელდა და ჩაილაპარაკა:

„მე თუ კიდევ ვინმეს ვგავარ, კარგად ყოფილა თქვენი საქმე“.